Poštnina plačana v gotovini

Spedizione in abbonamento postale gruppo II.

LJUDSKI TEDNIK

ŠT. 256 LETO 5. TRST, 16. MARCA 1951 CENA 20 LIR

VSEBINA

- KRIZA V SOVJETSKEM SISTEMU
- „BELA KNJIGA“ O PROTIJUGOSLOVANSKI GONJI
- TRŽAŠKA OBČINSKA GALERIJA
- POGOVOR O JEZIKU VIII.
- MISLI DIRIGENTA U. VRABCA O GALLUSOVIH SKLADBAH
- O GOSENICI, KI JE KOS JETIKI
- EKSOTIČNA IN STARA DREVESA NA KRASU
- GOJITEV ČEBULE
- LANENO SEME
- ZANIMIVOSTI S PLANICE

KOLEDAR

16. 3. 1414 Zadnje ustoličenje na Gosposvetskem polju
17. 3. 1926 Umrl slovenski glasbenik Anton Foerster
18. 3. 1871 Dan pariške komune
18. 3. 1904 Rojen pesnik Srečko Kosovel
19. 3. 1945 Začetek sovražne ofenzive na Primorskem
20. 3. 1828 Rojen norveški dramatik Henrik Ibsen
21. 3. 1839 Rojen ruski glasbenik P. M. Musorgski
22. 3. 1832 Umrl nemški pesnik J. W. Goethe

KAJ BO TA TEDEN:

17. 3. ob 20.30 v Avditoriju „Gallusov koncert“
17. 3. ob 20. uri v Borštu „Razvalina življenja“ SNG
18. 3. ob 17. ori v Škednju „Revizor“ SNG
18. 3. ob 17. uri v Plavjah „Kulturna prireditev“
19. 3. ob 16. uri v Nabrežini „Revizor“ SNG

RADIO

Važnejše oddaje Radia jugoslovanske cone Trsta

Petek, 16.3.51: 14.00 Komorna oddaja del mlajših slovenskih skladateljev; 18.15 Koncert pianista Marjana Vodopivca; **Sobota, 17.3.51:** 12.00 Arije iz Mozartovih oper; **Nedelja, 18.3.51:** 11.15 Edvard Grieg: Klavirski koncert v a-molu op. 16; 17.00 Oddaja za podeželje: Slušna igra: Francè Bevk: Soha sv. Boštjana — Reportaža: Zgodba iz Kort (slov.); **Ponedeljek, 19.3.51:** 20.45 s Tržaškega ozemlja (slov.); **Torek, 20.3.51.** 19.45 Kulturni pregled (slov.); **Sreda, 21.3.51:** 18.15 Schubert: Kvintet postrvi; 22.15 P. I. Čajkoski: Labodje jezero; **Četrtek, 22.3.51:** 13.15 Operne arije in dueti.

Važnejše oddaje Radia Trst II

Petek, 16.3.51: 22.00 Beethoven: Simfonija štev. 3 v Esduru Heroična; **Sobota, 17.3.51:** 21.00 Sobotni variete; Nedelja, 18.3.51: 16.00 Oddaja za najmlajše: Mala morska deklica; **Ponedeljek, 19.3.51:** 16.00 Radijski oder; 21.00 Verdi: Otello, opera v 4 dej.; **Torek, 20.3.51:** 22.00 Schuman: Simfonija št. 1; **Sreda, 21.3.51:** 19.00 Zdravniški vedež; 20.00 Evropski koncert; **Četrtek, 22.3.51:** 13.10 Slovenske narodne izvaja pevski duet na harmoniko spremlja M. Sancin; **Petek, 23.3.51:** 22.10 Mozart: Requiem.

UREDNIŠTVO

Trst, Ul. Montecchi 6 - II. Telefon štev. 95.823
Rokopise pošiljati na naslov uredništva. Po uporabi se rokopisi, razen na izrecno željo, ne vračajo

UPRAVA

listov Založništva tržaškega tiska. Trst, Ulica sv. Frančiška štev. 20; Telefon štev. 73.38. Vse dopise administrativnega značaja je treba pošiljati na upravo

NAROČNINA

Za STO in Italijo pri upravi v Trstu Ul. sv. **Frančiška 20,** za cono B pri Centru tiska v Kopru. Za Jugoslavijo pri **ADIT** v Ljubljani, Tyrševa 34 ali na čekovni račun pri Komunalni banki, n. 6 - 1 - 90332 - 7. **Cena** lir 20. - din 10. - v **Jugoslaviji** (Mesečna naročnina za Jugoslavijo din 40.) - in din 8. - v coni **B.**

Preziranje smrti je dokaz moralne moči.
(Lacordaire)

Odgovorni urednik: FRANC KAVS

Tiska z dovoljenjem AIS
Tržaški tiskarski zavod v Trstu, Ul. Montecchi 6

BARKOVLJE IN KONTOVEL V OZADJU (Foto Magajna)

NOV NEUSPEH ITALIJANSKIH ŠOVINISTOV

Potovanje De Gasperija in Sforze v London je vzdignilo v Italiji zlasti pa v Trstu pravi oblak prahu, v Angliji pa so mu pripisali le malo pomena. Sam italijanski tisk žalostno ugotavlja, da je bilo ob prihodu ministrov na londonski postaji zelo malo ljudi, v imenu vlade pa samo tajnik predsedstva. Neki list piše, da je sprejemu prisostvoval tudi postajenačelnik v slavnostni uniformi.

Razgovori so bili, kakor je pač ob teh primerih navada, zelo vljudni in prisrčni. Če pa pregledamo rezultate, moramo ugotoviti, da so zelo skopi. O kaki raztegnitvi angloameriške vojaške uprave na cono B Tržaškega ozemlja, kar so tržaški šovinisti tako vneto zahtevali celo v svoji resoluciji v občinskem svetu, sploh ni bilo govora. Na De Gasperijevo izsiljevanje je sicer ministrski predsednik Attlee odgovoril, da ostane Anglija glede Trsta pri svojem starem stališču, dejal pa je: «Iskreno želimo, da se Italija in Jugoslavija pomirita med seboj in skupno dosežeta sporazum o tržaškem vprašanju.»

Sam italijanski tisk ugotavlja, da je angleška potrditev tristranskega predloga le platonično dejanje in da priporočilo, naj se Jugoslavija in Italija sami medsebojno sporazumeta, jemlje tej obljubi vsako praktično vrednost. V Italiji trpko ugotavljajo, da so stvari ostale pri starem, ker se zavedajo, da Jugoslavija pač ne bo nikoli sprejela tristranske note, oni pa vztrajajo na tem, da se ta nota uresniči.

V Londonu pa so nasprotno pozdravili izjave maršala Tita, da je bolje pustiti tržaško vprašanje ob strani, ker sedaj ni čas za njegovo rešitev. Tudi v Washingtonu je uradni glasnik zunanjega ministrstva Mac Dermott izjavil, da ZDA želijo, da Jugoslavija in Italija rešita tržaško vprašanje z neposrednimi pogajanji ter da sedaj ni čas za reševanje tega vprašanja.

Italijanska ministra nista dosegla posebnih uspehov niti v gospodarskih vprašanjih. Angleži so jima povedali, da ne morejo pristati na množično izseljevanje Italijanov v Anglijo niti v njene afriške kolonije.

Glede surovin so dali nekaj obljub. Tako je bil tudi ta sestanek, kakor oni v Sveti Margheriti, le nekaka izmenjava misli brez večjih rezultatov. Tudi tokrat se je pokazalo, da politika izsiljevanja ne rodi uspehov, kar pa seveda še ne bo zmodrilo prenapetežev v Rimu, še manj pa v Trstu.

V PARIZU CINCAJO...

Sestanek namestnikov zunanjih ministrov v Parizu ni zaznamoval doslej še nobenega bistvenega napredka. Namestniki se ne morejo sporazumeti o dnevnem redu bodoče konference štirih zunanjih ministrov kljub raznim kompromisnim predlogom. Rusi vztrajajo na zahtevi, da morata biti v tem dnevnem redu demilitarizacija Nemčije in prepoved njene ponovne oborožitve ter proporcionalno znižanje oborožitve velesil kot posebni točki, zapadni delegati pa trdijo, da se ne sme ločiti vprašanje nemške oborožitve od splošnega vprašanja vzrokov mednarodne napetosti.

V sredo je Gromiko na vprašanje ameriškega delegata Jessupa izjavil, da je prva točka zahodnega dnevnega reda nespremenljiva. Dejal je, da spremeni svoj dnevni red, ki se sedaj glasi takole: 1. Štiri velike države naj uveljavijo potsdamski dogovor o razorožitvi Nemčije. 2. Proučijo naj se vzroki mednarodne napetosti v Evropi in sredstva, da se zajamči stvarno in trajno izboljšanje odnosov med štirimi velesilami vštevši vprašanje znižanja njihovih oboroženih sil. 3. Sovjetska delegacija se odreka svoji prejšnji drugi točki in sprejema tretjo točko zahodnega dnevnega reda: Vprašanja, ki se tičejo obnovitve enotnosti Nemčije in priprave mirovne pogodbe.

BORBA PROTI FRANCU V SPANIJI

V Španiji narašča odpor proti Francu. Po vsej državi vlada velika beda in ljudstvo je vedno bolj nezadovoljno. V Barceloni je 300.000 delavcev in nameščencev napovedalo protestno stavko proti podražitvi življenjskih potrebščin. Bila je to največja in najbolj borbena stavka, odkar vlada v Španiji frankistični režim. Pri spopadih s policijo je bil en demonstrant mrtev, več pa je bilo ranjenih. Vlada v Madridu se je hudo prestrašila in poslala v Barcelono več vojnih ladij in policijska ojačenja. Doslej so tudi aretirali kakih 300 ljudi pod obtožbo prevratnega delovanja Čeprav je imela stavka na zunaj ekonomski značaj, pa vsekakor pomeni odločen političen protest proti Francovemu režimu.

PREMIRJE NA KOREJI?

Na Koreji ni bilo večjih bitk. Ameriške čete napredujejo proti 38. vzporedniku, Kitajci in severni Korejci pa se pred njimi brez bojev umikajo. Sile OZN so zasedle Seul. Pô raznih vesteh ne bodo te sile prodirale čez 38. vzporednik in govori se celo o možnosti pogajanj **za premirje.**

ODMEVI

MARŠAL TITO

Vzemimo samo zadevo s Trstom. Razvili so neverjetno gonjo v italijanskem fašističnem, polfašističnem in kominformovskem tisku v zvezi s Trstom. Sirijo vse mogoče izmišljotine. Kdo ima tu prste vmes? Imajo jih tudi voditelji Sovjetske zveze. Gromiko je že v Parizu postavil vprašanje Trsta. Motijo in hočejo, ker so nas na vseh mejah obdali s kitajskim zidom, doseči isto tudi na tej strani proti italijanskemu ljudstvu. Toda mislim, da bo italijansko ljudstvo znalo oceniti, kaj pomeni ta spletka, če je pametneje živeti z jugoslovanskim ljudstvom v prijateljskih ali sovražnih odnosih.

Jasno je, da ima to za smoter tudi strateško obkoljevanje naše države. Toda je še nekaj drugega. Radi bi iz Trsta napravili še eno žarišče vojne nevarnosti. Italijanski fašisti, ki še sanjajo, da si bodo osvojili tisto, kar so nekoč izgubili, so se zedinili pod kominformovskim plaščem v borbi proti nam. Napačno in škodljivo bi bilo dovoliti SZ, da bi poleg številnih perečih in nerešenih vprašanj spremenili sedaj Trst v veliko vprašanje. Nam in italijanskemu ljudstvu je v korist, da se o tem sedaj ne govori.

Ne želimo, da bi naše koristi uporabili kot drobiž za poravnavanje računov katere koli sile. Tržaško vprašanje ni nikak velik problem, je zelo lahek problem, če se vanj ne bi vmešavali vsi in vsakdo od zunaj, in znali ga bomo rešiti, ko bo čas, ne pa sedaj, ko je ozračje na svetu tako zelo skaljeno, da je vedno dana nevarnost, da zopet na katerem drugem mestu izbruhne vojni požar.

(Iz govora na II. kongresu Zveze borcev NOV)

EDVARD KARDELJ

V nekaterih deželah izven sovjetskega bloka še obstoje posamezni krogi, ki mislijo, da je Jugoslavija sedaj v takem položaju, da bo pripravljena pristati na razne nenačelne kupčije in koncesije. V zvezi s tem bi se rad samo mimogrede dotaknil vam vsem znane kampanje o Trstu, ki se je zadnje dni zopet pojavila v italijanskem tisku, verjetno zaradi odhoda predsednika italijanske vlade na službeni obisk v London. Ta kampanja je pri nas upravičeno povzročila mnogo razburjenja, toda jaz bi vam svetoval, da ji ne pridajate pretiranega pomena. Tako važna vprašanja, kakor je to vprašanje o Trstu, se ne rešujejo na ulici. Če jih bomo reševali na ulici, potem jih rešili ne bomo, pač pa bomo pokvarili tudi ono, kar smo že pozitivnega dosegli v dosedanjem razvoju naših odnosov z Italijo. Toda bodite prepričani, da naša vlada ne bo storila ničesar, kar bi bilo v nasprotju z našimi upravičenimi nacionalnimi interesi.

(Iz govora na volivnem zborovanju v Ljubljani)

BORBA
Proletari vseh dežel, združite se!
ORGAN KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE

Protijugoslovanska kampanja nam pr[illegible] Italiji ne upošte[illegible] mogoče rešit[illegible] vprašanja ter[illegible] lovanska kamlča, da v Italiji ne upoštevajo edino mogoče rešitve tržaškega vprašanja ter[illegible] da namesto tega razvijajo organizirano akcijo kot poskus pritiska na Jugoslavijo. Po nekaterih računih naj bi ta akcija spričo pritiska Vzhoda na Jugoslavijo privedla do «rešitve», ki ne bi mogla biti nikdar rešitev za jugoslovanske narode in do katere ne more tudi nikdar priti. Ta kampanja potrjuje, da se je Italija vrnila k zahtevi po uresničenju tristranske izjave, po kateri bi ne glede na jugoslovanske nacionalne interese obe coni STO priključili Italiji. Italija se torej sklicuje na predlog, ki je že davno mrtev in pokrit s prahom zgodovine.

Ves ta politični manever je preračunan izključno na osnovi zgrešene ocene mednarodnega položaja, na podlagi zgrešene ocene odločnosti naše države, da se ne odpove svojim pravicam niti spričo pritiska Sovjetske zveze in njenih satelitov. Ena stvar mora biti jasna: Zaradi svojega značaja, zaradi dosledne in miroljubne politike in zato, ker kljub raznim kalkulacijam ni osamljena, temveč važen činitelj miru, se Jugoslavija ne straši nobenega pritiska in ne odstopa od svojih zahtev za pravično rešitev tržaškega vprašanja.

Ljudska PRAVICA
Proletarci vseh dežel, združite se!
GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Z novim stanjem na jadranskih obalah se ne morejo sprijazniti samo znani iredentist[illegible] in ostanki premaganega fašizma, ampak tudi organizacije in posamezniki, ki so v tesnih stikih z odgovornimi funkcionarji v Rimu. To jasno kaže, da ta gonja ni slučajen izliv, ampak organizirana akcija z določenimi političnimi cilji; akcija, ki uživa podporo odgovornih ljudi iz vladajočega aparata. Skladnost te akcije z londonsko konferenco in vztrajanje pri tem, da naj se vprašanje vrnitve Trsta predoči britanskim državnikom v Londonu, ne more pomeniti ničesar drugega kot neke vrste organiziran pritisk Italije na Jugoslavijo.

Ta prizadevanja, ki bi rada izkoristila mednarodni položaj Jugoslavije za to, da bi ji bil odvzet del njenega nacionalnega ozemlja, kažejo na to, da je stališče vplivnih činiteljev v Italiji skoz in skoz nerealistično in naivno. Ti činitelji se še zmeraj vdajajo sanjam, da bi Jugoslavija zaradi nevarnosti, ki grozi z Vzhoda njeni neodvisnosti, lahko popustila ozemeljskim zahtevam italijanskih ekspanzionističnih krogov in pustila vnemar svoje nacionalne koristi, tako da bi se odrekla jugoslovanski coni STO. Ta pritisk pa ne vpliva na nikogar v FLRJ.

ПОЛИТИКА

Danes je zelo smešno javkati nad usodo jugoslov. cone STO in zahtevati, da se skupno s cono A priključi Italiji. Ljudstvo jugoslovanske cone STO je jasno spregovorilo in na lanskih volitvah v ljudske odbore pokazalo edino pot, po kateri želi hoditi. V Italiji še vedno imajo tristransko izjavo za sklep, čeprav to ni. Njeni pobudniki so uvideli, da je mogoče doseči rešitev vprašanja STO samo s sporazumom med prizadetima državama — Italijo in Jugoslavijo. Naše stališče do tristranske izjave ostaja nespremenjeno. Rešitev tržaškega vprašanja na tej osnovi bi bila za Jugoslavijo žalitev in krivica.

(O gonji v zvezi s Trstom)

THE TIMES

Slučajna sočasnost nekaterih dogodkov, kakor primer Gromikova poteza v Parizu in prisotnost jugoslovanske delegacije v Londonu, je vzbudila v Italiji veliko zaskrbljenost in strah, da hočejo v Londonu predlagati De Gasperiju kupčijo. V Italiji mislijo, da bi zapadne sile utegnile pozabiti izjavo iz marca 1948, ki je predlagala priključitev celotnega STO Italiji, da bi s tem okrepile Jugoslavijo v njenem odporu proti sovjetskemu bloku. Ta zaskrbljenost je neutemeljena, ker ne upošteva splošne narave londonskih posvetovanj, ki so le izmenjava pogledov in ne resnična pogajanja.

(O tržaškem vprašanju v zvezi z londonskim obiskom)

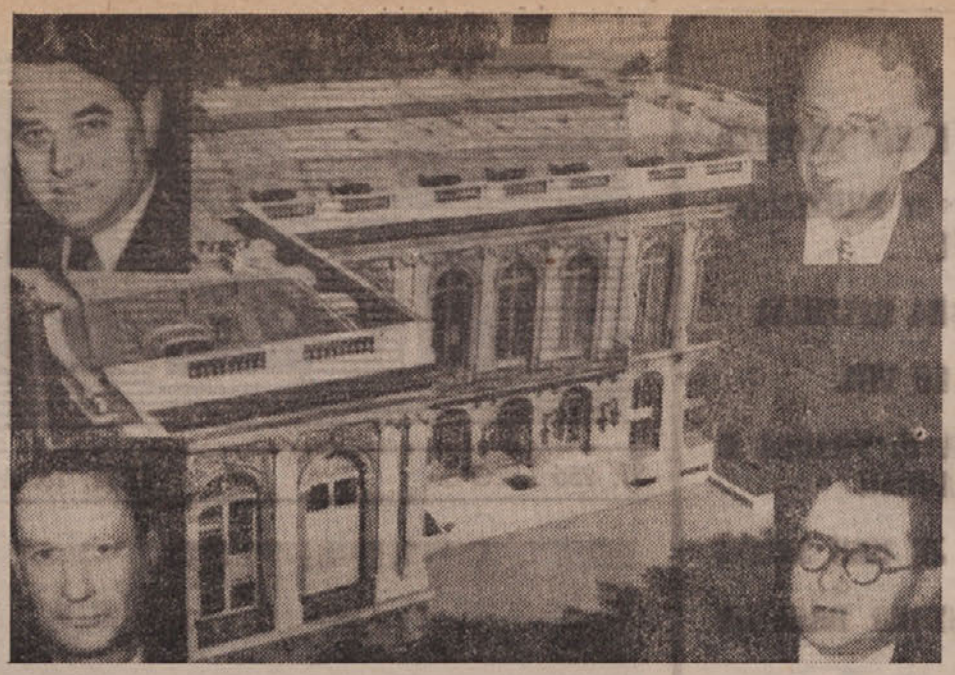

«Rdečkasta marmornata palača» v Parizu kjer se vsak dan sestajajo štirje namestniki zunanjih ministrov: Anglež Ernest Davies (levo zgoraj), Amerikanec Philip Jessup (desno zgoraj), Francoz Parodi (levo spodaj) in Rus Andrej Gromiko (desno spodaj). Njihovi dosedanji razgovori še niso rodili dokončnih sklepov o dnevnem redu za konferenco zunanjih ministrov in še vedno padajo z vseh strani samo predlogi in protipredlogi, potem diskusije na diskusije itd. Poročajo pa, da se njihova stališča počasi le bližajo.

KRIZA V SOVJETSKEM SISTEMU

V zadnjem času vedno več pišejo in govorijo o dogodkih v Češkoslovaški, v KP Italije, v Zapadni Nemčiji ter v ostalih državah in delavskih partijah, ki so pod kontrolo ZSSR. Notranja kriza, ki je prodrla na dan v teh državah in partijah, je zavzela tak obseg, da se ne more več prikrivati in postaja predmet široke diskusije v tisku in v mednarodnem delavskem gibanju na splošno.

Napredni ljudje menijo, da je ta kriza logična in zakonita posledica nedemokratičnega režima in politike, ki jo je uvedla VKP (b) v mednarodno delavsko gibanje.

Ločitev borbenih socialističnih elementov od informbirojevskih strank in organizacij ter gibanja zo osamosvojitev delavskih partij je rezultat in posledica gnilega stanja, ki se je v teh partijah ukoreninilo na osnovi slepega posnemanja in izvajanja nedemokratične politike v partijah samih in mednarodne oportunistične politike in načel VKP (b). Protirevolucionarna teorija in praksa boljševiške partije, ki se izraža v političnem in gospodarskem ekspanzionizmu, je privedla do podreditve mednarodnega delavskega gibanja političnim interesom ZSSR in do ekonomskega pritiska ter izkoriščanja več držav po ZSSR. Ekspanzionizem na mednarodnem področju izvira iz materialne strukture sovjetske družbene ureditve, v kateri so birokratske metode in obstoj ogromne kaste priviligirancev povzročili mrtvilo in krizo ter onemogočili razvoj proizvajalnih sil. Sam notranji razvoj v ZSSR nezadržno sili k osvajanju tujih ozemelj in k sovjetski hegemoniji nad vrsto držav. Državno kapitalistični značaj sovjetske ureditve se izraža v ideoloških pogledih sovjetskega vodstva, po katerih ima vodstvo boljševiške partije monopol nad marksizmom in se mora razvoj vseh delavskih gibanj na svetu vskladiti s političnimi in ekonomskimi interesi ter potrebami Moskve.

Namesto enakopravnih odnosov in sodelovanja med socialističnimi gibanji in državami si je vodstvo VKP (b) izmislilo teorijo o vodilni vlogi VKP (b) in ZSSR. Ta vloga opravičuje vsiljevanje sovjetskih metod in gospostva nad ostalimi partijami. V tem političnem in gospodarskem ekspanzionizmu ZSSR in v njegovih izkoriščevalskih metodah je treba iskati vzroke krize v mednarodnem delavskem gibanju.

Dogodki v Češkoslovaški, Italiji, Zapadni Nemčiji in drugih delavskih gibanjih in državah so samo izraz naraščajočega odpora proti nesocialističnim sovjetskim metodam in hegemoniji. Ta odpor nastaja v različnih krajih, v različnih pogojih in na podlagi izkušenj in notranjega razvoja posameznih držav in gibanj. V Italiji n. pr. raste in se razvija gibanje za neodvisnost in svobodo delavskega razreda ustrezno s specifičnimi pogoji v Italiji. Ravno zato nudi to gibanje italijanskim socialističnim silam bodisi iz KPJ ali drugih socialdemokratičnih strank široke perspektive, da v okviru gibanja za neodvisnost uresničijo one ideale, ki jih niso mogli uresničiti pod vodstvom omenjenih strank. Najpomembnejše za to gibanje je, da se je porodilo iz krize, ki razjeda KPJ kakor tudi vse mednarodno delavsko gibanje, ki sledi politiki Informbiroja. V okviru tega gibanja so dani vsi pogoji za uresničenje nacionalne enotnosti italijanskih delovnih množic pod vodstvom revolucionarnega delavskega razreda.

V Zapadni Nemčiji je gibanje za neodvisno delavsko partijo nastalo iz podobne krize. Pomen tega gibanja je v tem, da nemškemu delavskemu razredu odpira široko pot za samostojen razvoj ustrezno z nemškimi, ne pa s sovjetskimi interesi, pogoji in možnostmi.

Kriza režima in partije v Češkoslovaški je tudi povzročila odločen odpor proti sovjetski hegemoniji. V tem odporu se kaže splošna želja češkoslovaškega ljudstva, da si samo kroji svojo usodo in odloča o bodočnosti svoje države. Množična čiščenja v Češkoslovaški, Nemčiji, Albaniji in v ostalih državah pod vodstvom Moskve potrjujejo, da je pot razvoja, ki jo hoče vsiliti ZSSR tem državam, nenaravna in škodljiva njihovim interesom ter da ljudske množice te poti ne morejo sprejeti. One vedno bolj zahtevajo, da se njihove države razvijajo po lastnih poteh ustrezno njihovemu tehniškemu, materialnemu, gospodarskemu in političnemu razvoju tako, kakor je najbolj v skladu z njihovimi lastnimi razmerami.

Grobe metode gospodarskega izkoriščanja ZSSR povzročajo v teh državah gospodarske pretrese in krize, ki še bolj vzpodbujajo njihovo ljudstvo k odporu. Informbirojevska zgradba, ki jo je vodstvo VKP (b) sezidalo v svetu na račun birokratske hegemonistične kaste ZSSR, se vedno bolj maje in vedno bolj prihaja do izraza borba delovnega ljudstva za neodvisnost in enakopravnost socialističnih gibanj.

IZGLEDI KOREJSKE VOJNE

Korejska vojna je zašla v fazo nekakšnega izčrpanja obeh nasprotujočih si sil, kar je dalo povod za trezno razmišljanje o vzpostavitvi miru na 38. vzporedniku. V Organizaciji združenih narodov temelje ta razmišljanja na dejstvu, da Kitajska ni več sposobna odločilno posči v korejski spor, ker je že dosedaj izgubila velik del svoje elitne vojske na korejskih bojiščih. Mnenja so, da je od 400.000 mož, Kitajska doslej izgubila skoraj polovico, kar je z ozirom na nizek vojnoindustrijski potencial Kitajske, mnogo. Razen tega so kitajske čete v tehničnem pogledu v mnogo slabšem položaju kot Mac Arthurjeve, saj do pred kratkim sploh niso premogle letal. V tej zvezi obstajajo sedaj naslednje možnosti: 1. da se kitajske čete umaknejo v severno Korejo na boljše položaje; 2. da obdrže sedanje položaje in vržejo v Korejo nove vojake; 3. da se Kitajci popolnoma umaknejo s Koreje (najmanjša verjetnost); 4. da Peking zaprosi za direktno pomoč SZ (majhna možnost) in 5. da Peking pristane na prenehanje sovražnosti s priznanjem 38. vzporednika za začasno mejo.

Na osnovi teh možnosti in pa ob spoznanju, da tudi Mac Arthurjeve sile ne morejo zavzeti vse Koreje, je razpravljanje o prekinitvi vojnih operacij dokaj realno in tudi edino mogoče, kar je že v začetku samega spora poudarjala Jugoslavija. Prav zato pa je zelo neumestno, da v OZN še vedno razpravljajo o sankcijah proti Kitajski, ki bi dejansko vodile k razširjanju vojne, ne pa k pomiritvi. Prav zaradi tega je Jugoslavija odklonila svoje sodelovanje v tej komisiji. Program, ki ga je izdelala komisija za sankcije ni našel odobravanja prav zaradi upov, ki jih mnoge delegacije goje, namreč, da je nastopil čas, ko je mir v Koreji bližji kot kdaj koli prej. Večina je zato mnenja, da je treba rozgovore o sankcijah prekiniti in počakati na eventualni uspeh komisije za dobre usluge ter na spontani razvoj dogodkov na Koreji v smeri miru.

"BELA KNJIGA"

o protijugoslovanski gonji

Pravkar izišla «Bela knjiga» vlade FLRJ vsebuje uradne in druge dokumente o napadalnih ukrepih Sovjetske zveze in drugih kominformističnih držav proti Jugoslaviji. Dokumenti v tej knjigi so pregled vzrokov in bistva sedanjih odnosov vlade Sovjetske zveze in vzhodnoevropskih držav proti FLRJ in prikazujejo namen njihove politike proti neodvisnosti FLRJ. Ti dokumenti pa prikazujejo obenem, da si je jugoslovanska vlada stalno že od vsega začetka prizadevala, rešiti to situacijo na časten in miroljuben način v interesu mira in mednarodnega sodelovanja.

«Bela knjiga» je razdeljena na dva dela. V prvem delu, ki ima pet poglavij, je govora o vseh metodah napadalne politike Sovjetske zveze in ostalih vzhodnoevropskih držav proti Jugoslaviji.

V prvem poglavju «Politične oblike napadalnega pritiska», ugotavlja zbirka dokumentov, da je vlada Sovjetske zveze že od vsega početka, ko so bili vzpostavljeni meddržavni odnosi z Jugoslavijo, pričela z organiziranjem vohunske delavnosti proti obstoječemu socialističnemu redu v Jugoslaviji in proti neodvisnosti jugoslovanskih narodov. Z znanimi pismi Centralnega komiteja VKP (b), naslovljenimi Centralnemu komiteju KPJ v prvi polovici 1948. leta, je ZSSR s tako imenovano «partijsko kritiko» hotela zakrinkati napad vlade ZSSR proti FLRJ preden bi postalo znano njegovo bistvo sovjetski javnosti. Nato je sledila resolucija Informbiroja «O stanju v KPJ» junija meseca 1948, s katero so javno pozivali državljane FLRJ, da vržejo svojo zakonito vlado in da začnejo z meščansko vojno. Zato so te države takoj oblikovale teroristična središča in skupine na svojem ozemlju in so skušale pridobiti jugoslovanske emigrante kot orodje za sistematsko nasilno vmešavanje v notranje posle Jugoslavije. ZSSR je zagrozila, da bo z «uspešnimi sredstvi» prisilila k redu «fašistične nasilnike», ako Jugoslavija ne izpusti nekih aretiranih sovjetskih državljanov, proti katerim je bil uveden kazenski postopek zaradi dejanj izvršenih na ozemlju FLRJ proti njeni varnosti.

Vlade vzhodnoevropskih držav zasledujejo z diskriminirajočimi postopki pripadnike jugoslovanskih narodnostnih manjšin.

Vlada ZSSR je šla ves čas za tem, da popolnoma osami in blokira Jugoslavijo, kar je postalo očitno na četrtem zasedanju glavne skupščine OZN, ko je Sovjetska vlada poskusila preprečiti izvolitev Jugoslavije za člana Varnostnega sveta. Novembra meseca 1949. leta so na novem sestanku Informbiroja, ki je bil na Madžarskem, izjavili najodgovornejši državni funkcionarji kominformističnih držav, da bodo storili vse za organiziranje borbe proti notranjemu redu v Jugoslaviji in da bodo pomagali vsem, ki bi hoteli pri takih dejanjih sodelovati, bodisi v Jugoslaviji bodisi izven nje. Propaganda v teh državah proti Jugoslaviji se vrši s takimi sredstvi, kot jih doslej nismo poznali v mednarodnih odnošajih po drugi svetovni vojni. Vse države kominformističnega bloka so umaknile svoje poslanike iz Jugoslavije, s čimer so

Tržaška občinska galerija

TRŽAŠKI PROBLEMI

Tržaški občinski svet je izraz upravnih volitev iz leta 1949, ko je šovinističnim strankam s pomočjo raznih spletk uspelo dobiti večino. Ta večina je ves čas, odkar se je občinski svet prvič sestal, vodila šovinistično politiko v nasprotju z interesi večine resničnega tržaškega prebivalstva ter vedno vsiljevala svojo voljo manjšini.

Res je, da ima ta občinski svet tudi nekako vlogo malega parlamenta, ker ni v Trstu nobene skupščine, vendar pa bi moral ta svet že po svojem namenu in imenu imeti predvsem upravni značaj. Toda ta svet je na upravnem področju opravil le malo konstruktivnega dela, saj je tudi v čisto upravnih zadevah zapostavljal Slovence in nasprotne skupine. Čeprav so se zlasti demokrščani mnogokrat sklicevali na to, da je občinski svet le upravni organ, pa so zanašali vanj vselej, kadar jim je to šlo v prid, ali kadar se jim je zdelo potrebno in nujno, čisto politična vprašanja, ki ne bi smela imeti z nepristranskim upravljanjem občine nikake zveze. Le kadar je opozicija načela kakšno politično vprašanje, za kar je bila po zgledu večine popolnoma upravičena, so se demokrščani in njihovi prisledniki spomnili, da je občinski svet upravni organ in da politika pravzaprav ne spada vanj.

Tako smo pretekli petek zopet doživeli sejo, ki je bila izključno političnega značaja. De Gasperijevo potovanje v London je tržaške šoviniste silno razburilo in tudi zaskrbelo. Najprej je tekel župan Bartoli skupno s predsednikom istrskega CLN Fragiacomom v Rim k De Gasperiju, nato pa je občinski odbor, sestavljen iz samih večinskih strank, sestavil resolucijo, v kateri v glavnem zahteva uresničenje tristranske note in priključitev vsega Tržaškega ozemlja k Italiji, v pričakovanju te rešitve pa vsaj raztegnitev angloameriške uprave tudi na cono B. Okoli te resolucije se je sukala diskusija nad pet ur. Naš namen ni opisovati potek seje, ampak izluščiti iz nje nekaj momentov, ki so značilni za vse dosedanje delo občinskega sveta. Na tej seji se je namreč zelo izrazito pokazal značaj vseh skupin in njihova politika.

Začnimo na primer pri demokrščanih, ki so najmočnejša skupina. Za to stranko sta govorila župan Bartoli in svetovalec Gregoretti. Kakor za ostale šoviniste velja tudi za demokrščane, da se niso zposobni povzpeti nad mračnjaški nazadnjaški in malenkostni šovinizem in nacionalizem, ki žal okužuje že skoraj sto let tržaško ozračje, odkar se je polastila oblasti znana tržaška kamora. Ti ljudje govore o plemenitih patriotičnih čustvih, o domovini, o dvatisočletni civilizaciji, ko pa gre za to, da bi priznali le drobtino pravic slovenskemu ljudstvu, pa podivjajo kakor biki v areni in v [illegible] ne razumejo, da tudi drugi ljudje ljubijo svoj jezik, svojo domovino in kulturo, le z razliko, da so mnogo bolj kulturni, da se ne trkajo na prsi in se ne sklicujejo na dvatisočletno civilizacijo, a da priznavajo vsakemu narodu, kar mu gre.

Nacionalno nestrpnost in mržnjo, ki zaudarjata po plesnobi in zaostalosti, je na omenjeni seji zelo nazorno izpričal sam župan. Na pritožbe glede odškodnine za požig Narodnega doma in na ugotovitev, da je italijanska vlada preprečila, da bi vojaška uprava pristala na zidanje gledališča za Slovence, je župan jasno povedal, da je pri vojaški upravi temu nasprotovala občina. Češ zakaj bi gradili gledališče, ko pa rabimo šole. Kaj bi dajali za slovensko gledališče 100 milijonov lir; če hočejo Slovenci gledališče, naj si ga gradijo sami! Enako je izjavil pred županom tudi svetovalec Italijanskega bloka Monciatti, strupen šovinist. Teh ljudi prav nič ne briga, če so fašisti požgali «Narodni dom». Jasno je bilo, da se ob spominu na ta dogodek celo prikrito naslajajo.

Župan je tudi dejal, da je smešna zahteva, da bi slovenski svetovalci govorili slovenski, češ ogromna večina ne bi jih razumela in bi zaspala. Ko pa je dr. Dekleva na Bidovčevo zmerjanje reagiral po slovensko se je župan tega ustrašil kakor «hudič žegnane vode» in se zbal, da bi te besede ne okužile «italianissime» občinske dvorane ter dejal: Ne tu, ne, to si povejta zunaj!»

Kako bedno in smešno je vse to! Kako nizko kulturo kažejo ravno oni ljudje, ki so te kulture vedno polnih ust. Seveda so tudi misini povedali svoje. Njih zastopnik Morelli, zagrizen fašist, je celo grozil. Če ne bodo Angleži in Američani, zadovoljili «italijanskih» zantev, tedaj bodo misini — tako je dejal — ravnali kakor nekoč Oberdan, ko je izjavil: «Svoje truplo vržem med Italijo in Avstrijo». Le kaj mislijo ti novi fašisti? Doslej so se odlikovali le proti Slovencem in demokratom. Ko je človek gledal z galerije na tega možiceljna, se je nehote spomnil na Giunto, kako požiga «Narodi dom» in na druge črnosrajčnike, kako dajejo ljudem piti ricinovo olje. In ta sovražnik slovenskega ljudstva in vsake demokracije si je celo drznil izražati zaskrbljenost za slovensko ljudstvo v Nabrežini in Dolini, kateremu naj bi grozila priključitev k Jugoslaviji in zahteval, da to ljudstvo v tem primeru izreče svoj plebiscit. Nato ni pozabil omeniti Dalmacije, Zadra in celo Adis Abbebe. Ko smo že pri grožnjah, naj omenimo še groteskni prizor z demokrščanskim svetovalcem in odbornikom Franzilom. Ko je govoril o londonskem sestanku, je zagrozil: «Če nam Angleži in Američani ne ugodijo»... — občinstvu na galeriji je kar zastal dih od pričakovanja — «bomo glasno zakričali: dol z Anglijo, dol z Ameriko!»

Tudi kominformisti so pokazali na tej seji svojo običajno politiko in se še bolj razgalili. Resolucije večine sicer niso sprejeli, čeprav jih je demokrščan Gregoretti zelo gladil in jih prepričeval, da so oboji v bistvu za isto stvar: za odvzem uprave v coni B jugoslovanski vojski in končno za «boljšo rešitev», to je za priključitev k Italiji. To dobrikanje demokrščanov je bilo vsekakor značilno. In res, kominformisti niso glasovali proti večinski resoluciji, marveč so se glasovanja vzdržali in glasovali za svojo resolucijo. Njih napadi na cono B pa so bili še bolj strupeni.

Ne bomo tu ocenjevali Pogassijevega pregleda tiska in si oglejmo le bedno vlogo slovenskega kominformista Gombaccija. Njegov nastop je bil tako klavrn, hlapčevski, petolizen, da se je moral človeku pravzaprav smiliti. Takega ponižanja za slovensko ljudstvo menda še ni videl občinski svet in vsakdo se je spraševal, kako more človek v svojem dostojanstvu tako nizko pasti. Le kaj je imelo sploh z diskusijo opraviti ono «pranje» češ, da ni bil fašistični miličnik, marveč le član fašistične stranke, ko ga za to sploh ni nihče vprašal. Le zakaj ono prikazovanje Slovencev, ki se boje za svoje krave, če pride Tito? Zakaj vse to petolizništvo? In kakor so že ob neki podobni resoluciji dali nalogo Gombacciju, naj blati cono B, tako so tudi sedaj dali njemu, Slovencu, nalogo naj pove, da smo mi za to, da se Trst priključi k Italiji in izdajo interesi slovenskega ljudstva. Zato je bilo popolnoma nesmiselno, da je mož patetično dejal: «Vem, za to mi bodo jutri titovci rekli, da sem narodni izdajalec». Le zakaj naj bi mu titovci to dejali, saj ni potrebno, ker se je najbolje ocenil sam, ko je dejal:

«Razumemo patriotična čustva italijanskega ljudstva, ki želi biti priključeno k svoji domovini Italiji. Toda sedaj še ni čas za to. Ko pride čas, se bomo skupno vsedli k mizi in našli ugodno rešitev».

In kaj je imel opravka z marksizmom njegov vzklik: «Zavezniki bodo morali polagati račun Bogu, za to, kar delajo!» to je tudi za vse uganka In najbolj žalostno pa je to, da je Gombacci dejal, da govori v imenu Slovencev. Če bi mož res izražal misli Slovencev, tedaj bi si res zaslužili psovko «ščavi». Toda Slovenci smo premnogokrat pokazali, da nismo hlapci.

Hlapci pa so demokrščani in njihovi prirepniki, ki služijo Rimu, ter kominformisti, ki delajo vse po ukazih iz Moskve. In čeprav so se med seboj tudi prepirali, pa so bili vsi soglasni, ko je spregovoril zastopnik Ljudske fronte dr. Dekleva. Od vseh strani so padale na njegov račun psovke, vsi so mu složno poskušali odvzeti besedo. To je bil najbolj beden trenutek na tej seji in je pokazal, kako fanatični in malenkostni so vsi ti ljudje, kljub temu da nosijo razne akademske naslove. Tedaj smo imeli občutek, da je vse to komedija, da ni tu nič resnega, čeprav se izgovarjajo visoko doneče besede. Tu ni nobenega vzvišenega čustva, marveč le strast in mržnja, laž in demagogija, vredni okraski teh pritlikavcev.

Vse to je komedija, ki pa človeka ne razveseljuje, ker je tudi tragična obenem. Če bi človek gledal to na odru, bi se smejal, saj bi bilo zabavno. Toda to so ljudje, ki naj bi zastopali interese prebivalstva in katerim je poverjena uprava našega mesta. Župan je na tej seji omenil borbo proti mlinom na veter. Ne moremo se ubraniti vtisa, da je bilo vse razpravljanje večine, misinov in kominformistov, resnična donkihotska borba proti takim mlinom, saj se vsi s svojimi nerealnimi resolucijami in besedami lovijo le za senčami in že vnaprej vedo, da se ne bo nikoli uresničilo to, kar trdijo in zahtevajo. Ljudstvo pa ne živi od komedij in donkihotskih početij, marveč mu je treba resnih zastopnikov in upravnikov, ki rešujejo njegova življenjska vprašanja.

Naročnikom in čitateljem

Razlogi tehničnega značaja so nas v začetku tega leta prisilili, da smo dotedanji obseg «Ljudskega tednika» skrčili na polovico v upanju, da bomo v doglednem času, ko bi omenjeni razlogi odpadli, lahko spet nudili čitateljem «Tednik» v njegovi normalni obliki. Toda nastale težave tehničnega značaja so se medtem celo povečale, tako da smo s to številko prisiljeni prekiniti z izhajanjem «Tednika» za nedoločen čas.

Upamo, da ta ne bo predolg in da se bomo še povrnili med svoje čitatelje.

Uredništvo «Ljudskega tednika» čuti za svojo dolžnost, da se zahvali vsem sodelavcem, ki so v veliki meri pripomogli, da je «Tednik» postaj priljubljen; zahvaljuje pa se tudi vsem svojim čitateljem za številne pismene in ustmene nasvete in vzpodbude, ki so bile izraz živega zanimanja za «Tednik».

Ker bo poslej «Primorski dnevnik» enkrat na teden izhajal na 8. straneh, vabimo vse dosedanje sodelavce «Ljudskega tednika», da pošiljajo svoje prispevke na uredništvo «Primorskega dnevnika». Dosedanje naročnike «Ljudskega tednika» pa vabimo, da se naroče na «Primorski dnevnik» ali pa vsaj na povečano osemstransko številko, ki jo bodo dobili na ogled.

Uredništvo

zbirka dokumentov

držav sovjetskega bloka

hoteli poudariti svoje neprijateljsko stališče proti Jugoslaviji in prav tako so odrekle z neosnovanimi izgovori gostoljubnost poslanikom FLRJ v Moskvi, Pragi in Sofiji in 147 jugoslovanskim diplomatskim in drugim zastopnikom.

Drugo poglavje «Ekonomski napad vlade ZSSR in vzhodnoevropskih držav proti FLRJ» opisuje organiziranje popolne gospodarske blokade, katera je zaradi svojih razmerij in brezobzirnega načina zadobila značaj ekonomskega napada, pri čemer so istočasno poskušali izpopolniti ekonomsko agresijo z vzhoda z blokado z zapada. S tem so organizatorji hoteli dejansko podkrepiti svojo teorijo, da si male države ne morejo v današnjih mednarodnih prilikah izbojevati in ohraniti svojo neodvisnost in da so prisiljene pristati na nadvlado te ali one velike sile.

Tretje poglavje «Neposredno vohunsko in teroristično delovanje vlad ZSSR in držav Vzhodne Evrope» obravnava vmešavanje teh držav v notranje zadeve Jugoslavije z organiziranjem vohunsko-prevratnih in terorističnih dejanj proti obstoječemu redu in neokrnjenosti Jugoslavije. Vlade ZSSR in vzhodnoevropskih držav so poskušale in poskušajo, gazeč najprirodnejše mednarodne obveze, z neposredno agresivno akcijo izzvati notranjo zmedo v Jugoslaviji zato, da odtrgajo posamezne dele njenega državnega ozemlja in da poskušajo na ta način ustvariti gospostvo ene velike sile nad Jugoslavijo. Vsi ti ukrepi so težka kršitev mednarodnega prava in načel ustanovne listine OZN, zaostritev mednarodne napetosti ter nevarnost za mir.

Četrto poglavje «Uporaba vojaških sil na jugoslovanskih mejah kot sredstvo politike napadalnega pritiska» ugotavlja, da izzivajo obmejne incidente, da so oborožene sile Romunije več kot za 270 odst., Bolgarije za 300 odst. in Madžarske za 235 odst. večje, kot jim je bilo dovoljeno po mirovni pogodbi.

Peto poglavje «Napori vlade FLRJ za častno in miroljubno rešitev spora» prikazuje, kako se je Jugoslavija že od samega začetka trudila z diplomatskimi notami in z izjavami odgovornih državnih predstavnikov, ki so jih ti izrekli bodisi doma bodisi na mednarodnih forumih in tudi pred glavno skupščino OZN, za miroljubno rešitev tega spora. Vlada Jugoslavije se je trudila da bi rešila ta spor z neposrednimi diplomatskimi pogajanji med zainteresiranimi strankami. Če se ji to ne bo posrečilo, bo sprožila vso zadevo pred OZN. Vlada in narodi Jugoslavije izjavljajo ponovno, da niso nikomur odrekali pravice in je niti sedaj ne odrekajo, da vsakdo s svojega stališča kritizira Jugoslavijo in njeno politiko, vendar v tem primeru ne gre za kritiko, nego za napadalni pritisk proti suvereni državi in za vojnohujskaško propagando, za ekonomsko blokado, za grožnje in podobno.

V drugem delu «Bele knjige» je na 450 straneh objavljenih 291 dokumentov in 24 prilog, kateri so ustrezno prvemu delu knjige razdeljeni na pet poglavij.

7 DNI

Priprave za zidanje Kulturnega doma dobro napredujejo. Preteklo nedeljo je bila seja širšega odbora za zgraditev Kulturnega doma. Gradila ga bo delniška družba ki je bila v ta namen ustanovljena v začetku februarja in ki razpolaga z zemljiščem skoraj 2000 kv. metrov. Za Kulturni dom so že izdelali osnutke, ki vsebujejo gledališko dvorano s prostori za igralce in za gledališke delavnice, prostor za glasbeno šolo, baletno šolo, telovadnico in prostor za družabne prireditve.

Odbor za zgraditev doma je izdal poziv in navodila za zbiranje prispevkov. V pozivu pravi med drugim, da je nastopil čas uresničevanja tega namena s tem, da vsa slovenska javnost na Tržaškem pristopi k nabiralni akciji s tisto vnemo, ki je v zadnjih desetletjih odlikovala naše ljudstvo v njegovem odporu proti raznarodovanju. Naj vodi naše ljudstvo pri tej plemeniti akciji naš stari pregovor: Kamen do kamna — palača.

Poziv našteva nato nekatere načine za čim uspešnejšo nabiralno akcijo. Na prvi širši seji odbora so v ta namen že nabrali 72.500 lir. Dolžnost nas vseh je, da to akcijo odločno podpremo in po svojih močeh prispevamo za naš Kulturni dom.

Ker se bliža deseta obletnica ustanovitve Osvobodilne fronte, postajajo priprave za to proslavo vedno bolj živahne. Okrajni odbor OF Milje—Dolina je imel v ponedeljek sejo, na kateri so razpravljali o izvršenem delu v tekmovanju za 10. obletnico OF. Po vaseh nabirajo komisije material za razstavo, tudi kulturno delo se je poživelo.

Izvršilni odbor OF pa je imel sejo v sredo. O tekmovanju za 10. obletnico OF je poročal tov. Bole. Po vseh vaseh že delujejo komisije za zbiranje materiala za spominske razstave in za organiziranje proslav. Izvršilni odbor je tudi sklepal o podelitvi nagrad najboljšim okrajem in sektorjem.

Tudi v preteklih sedmih dneh je tržaško vprašanje vznemirjalo tržaško javno mnenje, za kar so poskrbeli iredentisti in kominformovci. Bilo je zelo mnogo kokodakanja a le malo jajc, oziroma nič. Šovinisti so silno žalostni, ker odhaja general Airey, o katerem pravijo, da je bil nepristranski in izražajo upanje, da bo takšen tudi njegov naslednik. Slovenci smo dobro občutili to «nepristranost» in ne bomo točili za generalom nikakih solza. Uradno poročilo javlja, da odpotuje general danes čez devinski blok, kjer ga bo ob 9.30 pozdravila angloameriška častna straža. Morda bo pri pogledu na blok nekoliko razočaran, ko bo ugotovil, da se niso uresničila njegova priporočila, ki jih je pošiljal vsake tri mesece v svojih poročilih, še bolj pa bodo seveda razočarani tržaški «italianissimi», ki jim zadnje čase sreča ni mila. Generalu na čast so bili te dni tudi razni sprejemi in parade.

Najbolj slovesno je bilo generalovo slovo na predsedstvu cone, kjer so se zbrali razni predstavniki oblasti in gospodarskih krogov. Generalu so peli slavo razni govorniki. Predsednik cone Palutan je dejal, da je general takoj po svojem prihodu v Trst spoznal, da je Trst del Italije. Zahvalil se mu je, ker je tudi na gospodarskem področju tesno povezal Trst z Italijo. Generalovo delo pa bo najbolje kronano z uspehom takrat, ko se uresniči tristranska izjava. Župan Bartoli pa je izrazil željo, da bi bij tudi generalov naslednik enakih misli.

Univerzitetni tribun je imenoval generala za matrikulo «honoris causa», rektor Cammarata pa mu je podaril nekak kraški kamen s slikami Trsta. General je seveda izjavil, da je edina prava rešitev za Trst priključitev Italiji. Iz Londona javljajo, da so že imenovali Aireyevega naslednika, in sicer generalmajorja Sir Johna Wintertona. Upamo, da bo glede tržaškega vprašanja bolj razsoden, našemu ljudstvu pa bolj pravičen.

Da bi podprli svoje majave temelje, so šovinisti izkoristili pogreb petih mornarjev, ki so padli na vojni ladji «Berenice» v borbi proti nacifašistom. Tem borcem gre vsa čast, saj so se uprli nacifašistični zveri v dneh, ko je marsikak «patriot» raje klonil in šel v nacistično službo. Žalostno in obsojanja vredno pa je bilo to, da so se tega pogreba udeležili in imeli pri njem največji delež ravno bivši fašisti in republikini, zvesti zavezniki nacistov in torej tudi krvniki petih žrtev. Po drugi strani pa je bil pogreb tudi manifestacija italijanskega šovinizma, saj je počastitev raznih prenapetih gospodov in dam bolj veljala italijanskim mornarjem, ki so se udeležili pogrebnih svečanosti, kakor pa padlim.

V tem tednu «gorečega patriotizma» ni hotel zaostajati niti Vidali, ki se je pred kratkim vrnil poln globokih vtisov iz Madžarske. Na zborovanju v Domu pristaniških delavcev je podal pregled «političnega položaja» v svetu in orisal svoje oziroma moskovsko stališče do tržaškega vprašanja. Njegova stranka je izdala o tem celo svojo izjavo, ki pa nam ne pove nič novega. Zahteva le uveljavljenje mirovne pogodbe, da se prepreči «trpljenje in raznarodovanje istrskega ljudstva». Novo je le to, da izjava ne omenja «boljše rešitve» morda zato, da popravi neugodni odmev in vtis Gombaccijevih izjav na zadnji seji občinskega sveta. Vidali je tudi povedal, da se bodo predstavili na prihodnjih volitvah «pod zastavo miru» in da bodo dobili še več glasov kot pri zadnjih volitvah. Po srbsko bi rekli: «kar se babi htilo, to se babi snilo», po tržaško pa: speta muš...

Medtem ko šovinisti in kominformovci kričijo o terorju in raznarodovanju italijanskega ljudstva v coni B, pa istrsko ljudstvo krepi socializem. V nedeljo so bile v Istrskem okrožju prve volitve delavskih svetov, s čimer se po načelu: tovarne delavcem uresničuje eden izmed glavnih temeljev socializma. Prvi so volili rudarji sečjolskega rudnika, ki bo, ko bo obnovljen, dajal istrskemu okrožju potrebni premog za industrijo in druge namene. Svoj delavski svet so izvolili v nedeljo tudi delavci in nameščenci podjetja «Istra benz». V ponedeljek pa so volili delavski svet v tovarni Arrigoni.

POGOVOR O JEZIKU VIII.

posvečen jeziku našega mojstra Ivana Cankarja

Kdor pozna razvoj slovenskega književnega jezika, posebej slovenske proze, v drugi polovici prejšnjega stoletja, bo doumel in znal ceniti, kaj nam je Cankar dal s svojo umetniško besedo. Ljudskost, ki jo je bil pokazal stvaritelj naše proze Levstik v svojem Martinu Krpanu in ki je rodila tako lepe sadove pri mladem Jurčiču, so pozneje zavrgli, ko so podlegli ali starejšemu Levstiku, odmikajočemu se v mrtvo davnino, ali slovanskim vplivom, izvirajočim iz stolpičev časnikov.

Konec stoletja je nastopila Moderna, ki je prinesla prevrat v literaturi — idejno in oblikovno. Tisti Cankar, ki je 1899 vzkliknil «k vragu vse teorije!» ter napovedal boj vsemu, kar je bilo v literaturi narejenega in lažnivega, je moral napovedati boj tudi zlaganosti in nenaravnosti v slogu in jeziku. Nujno je torej bilo, da se je spet naslonil na jezik, kakršnega je govorilo ljudstvo. Zato ni sledil Levstikovemu pretiranemu purizmu, niti ni mogla biti zgled tedanja časnikarska slovenščina s svojo afektiranostjo in plavajoča v brezbrežne slovanske daljave. Pa tudi v romantično smer ni zašel, da bi se navduševal za narečne posebnosti in starine ali da bi z nenavadnimi izrazi zastavljal bralcem uganke. Ne — Cankar je sprejel živi občevalni jezik, kakor ga je govoril (a ne pisal) preprosti ali izobraženi človek njegove dobe. Njegove slovniške oblike so žive, v besednem zakladu ni nič ali pa prav malo izrednega, sintaksa je preprosta. Iz teh naravnih osnov pa je umetnik Cankar znal ustvariti svoj slog, novo slovensko umetniško prozo, zakaj jezik mu je bil ne samo pomagalo, orodje, temveč tudi snov, ki jo je znal kakor nihče oblikovati in prilagoditi čustvu in misli. Nič čudnega, če je težko ustvarjal. Kakor sam pripoveduje, je pretehtaval stavek za stavkom v ritmu in besedi in telesno ga je zabolelo, če se mu je stavek ponesrečil. Marsikateremu našemu pripovedniku lahko kako besedo prestaviš, lahko mu jo nadomestiš z drugo, stavek ne bo nič izgubil, morda bo celo pridobil — pri Cankarju tega ne moreš, zakaj s tem bi mu umetnino skazil, kakor moreš skaziti podobo z nožem ali kip s kladivom. Zato Cankar ni dovoljeval, da bi mu kdo rokopis popravljal; celo vejice, čeprav niso bile vselej slovnično upravičene, so morale ostati, kakor jih je sam postavil. Kako bi v glasbi brez škode premikal ritem in opuščal ali dodajal pavze? In Cankarjev stavek poje, je pogostoma prava glasba.

Cankar je velik jezikovni reformator, vendar je imel sveto spoštovanje do tistih slovstvenih tvorcev v naši preteklosti, ki so gojili ljudski jezik. Že v peti šoli je zapisal v Sloginem zborniku: «Le od Prešerna se učimo krasnega jezika, pa bomo popolnoma čisto slovenščino pisali». Pozneje, v predavanju 1911, je izrazil svoje spoštovanje do Prešernovega jezika s temile besedami: «V tem, da je Prešeren... postavil slovensko književnost na granitni temelj narodnega jezika, v tem je Prešernova največja zasluga za slovensko književnost in kulturo». Na vprašanje, kaj bere, je odgovoril: «Vso slovenščino. Najbolj Levstika, ki bi moral biti dušna paša vsakega poštenega Slovenca. Prešerna ne morem brati, ker ga znam na pamet». Znano je dalje, kako rad je imel Trdino zaradi njegovega ljudskega izražanja. Celo Strekljeve jezikoslovne spise je rad prebiral, ne zaradi jezikoslovja, marveč zgolj zaradi njih domače besede.

Od vsega začetka je Cankar pisal ljudske besede tam, kjer so njegovi sodobniki že rabili slovenske izposojenke. Tako piše hudodelstvo (namesto zločin), izvedenec (nam. veščak), maščevanje (nam. osveta), medtem ko (nam. dočim), nasmeh (nam. usmev), natanko, natančnost (nam. točno, točnost), novica (nam. vest), postava (nam. zakon), pogrinjalo ali zagrinjalo (nam. zavesa), prihodnost (nam. bodočnost), razloček, razločevati (nam. razlika, razlikovati), razglasiti (nam. proglasiti), ud (nam. član), ukvarjati se (nam. baviti se), vislice (nam. vešala), znamenje (nam. znak).

Kako se je učil in venomer izpopolnjeval, kažejo tiste izposojenke, ki jih je v mlajših letih pisal, vendar pozneje opuščal ter nadomeščal z ljudskimi izrazi. V prvih spisih nahajamo izposojenke, kakor čitati, licemerec, ostaviti, povod, sličen, slučaj, služkinja, soba, tajinstven, začarati ali učarati, zahtevati, zrcalo — pozneje, med leti 1900 — 1905, pa jih je začel nadomeščati z domačimi: brati, hinavec, pustiti ali zapustiti, vzrok, podoben, naključje, krščenica ali dekla, izba, skrivnosten, určiti, terjati, ogledalo.

Prav tako je Cankar opuščal tudi izraze, ki jih ima knjižna slovenščina iz vzhodnih narečij; namesto itak, dostojen, idi je pozneje pisal tako, spodoben, pojdi. Opustil je tudi vrhniške oblike spovedavati, nakupavati, pogledavati. Le v redkih primerih je iz ljubezni do rojstnega kraja prevzel nekaj vrhniških lokalizmov. Tako je namesto barje, kakor piše v prvih letih, sprejel izraz mah, ter rabil žleviti (hlastno piti), spletka (slabič) in skezati (dosti imeti). Nekaj dolenjskih posebnosti je dobil od Trdine: nakaza, nakazen, zdelo (uroki).

Cankarjevo iskanje domačih izrazov, kakor je zgoraj pokazano (po Breznikovem gradivu, DS 1935,505), je priča, kako zavestno je gojil slovenski jezik, zlasti pa proti ilircem; zoper le-te je ostro nastopal ter jim očital, da slovenskega jezika nikoli znali niso. In izrečno je poudaril, da hoče pisati «razumljivo, torej v jeziku, ki ga ljudje poznajo, ne pa v ilirščini, z latinščino pomešani».

Cankar se ne izogiba tujki. Raba mednarodnih besed zlasti v kritičnih in političnih spisih je razumljiva. Razumljivo pa je tudi, če rabi take, kakor so dacar, farovž, iblajtar, konton, klaftra, klošter, korajža, padar, sorta, štacuna itd; zakaj že tujke je imel Cankar za sestavni del ljudskega jezika.

Predaleč bi nas vedlo, ko bi hoteli obravnavati tudi tiste posebnosti Cankarjevega jezika, ki so se že preživele ali ki niso splošno prodrle, n. pr. posebno rabo vezника ampak, ponavljanje pomožnega glagola v drugem povedku istega stavka, romansko rabo prislovnega določila načina ipd. V primeri z vsem, kar je Cankar ustvaril v jeziku, so to le drobci.

Poudaril bi še, da je imel naš pisatelj tanek čut tudi za govorjeni jezik. Spomnimo se le na «jedna jedelj pomaranča», kjer je smešil svoječasno elkanje; v Martinu Kačurju pa se bere tole mesto: «Kačur je zapazil, da je govoril nadučitelj zelo čisto slovenščino; izgovarjal je besede natanko po pismu, izpustil ni nobene končnine in v glasu in melodiji ni bilo več sledu dialekta. „Pa so rekli, da je iz Ribnice!" je pomislil Kačur. „Iz knjige je, iz slovnice!"»

Kritika, posebno sodobna, ki je odklanjala ideje in snov v Cankarjevih delih, ni mogla odkloniti njegovega jezika. «Sijajni slog», «krasni jezik», «blagoglasnost» so bile edine odlike, ki jih je ta reakcionarna kritika priznavala že prvim Cankarjevim spisom v prozi.

Ivan Cankar je književno slovenščino rešil iz spon afektacije, zavrl njen odmik od ljudskega jezika, jo obogatil ne sicer z novimi besedami, pač pa z novimi podobami in primerami ter pokazal v ritmiki vso lepoto naše proze. Slovenski jezik mu je zapel tako kakor pred njim le Prešernu, za njim pa Župančiču.

Dr. M. RUPEL

KULTURA IN PROSVETA

DVE RAZSTAVI jugoslovanske umetnosti

Pretekli teden sta bili v Moderni galeriji v Ljubljani odprti dve pomembni razstavi jugoslovanske umetnosti: razstava sodobne jugoslovanske grafike in razstava sodobnega jugoslovanskega kiparstva.

Razstava grafike predstavlja med razstavami likovne umetnosti vedno neko posebnost. Grafike so namreč na razstavah običajno postavljene na ogled skupaj s slikami in kipi. Razstave čiste grafike pa so precej redke. Zato je razumljivo, da so ljubitelji umetnosti z zanimanjem pričakovali to razstavo in to tembolj, ker naj bi ta predstavljala nekako reprezentativno razstavo sodobne jugoslovanske grafike. Podobna razstava je bila tudi že lani vendar je letos izbirala umetnine zvezna žirija, tako da predstavlja letošnja razstava izbor najboljšega in nekako pripravo za nameravano razstavo jugoslovanske grafike v inozemstvu.

Na dan otvoritve se je v prostorih Moderne galerije zbralo precejšnje število ljubiteljev črnobele umetnosti, ki so poslušali nekaj izbranih besed o grafični umetnosti in še posebej o jugoslovanski in si na to ogledali razstavljena dela. Teh je skupno 136, med njimi največ jedkanic in lesorezov. Prispevalo pa jih je 17 umetnikov iz Hrvatske, Srbije. Crne gore in Slovenije. Med njimi so najmočneje zastopani Slovenci, saj ima prav grafika med slovenskimi likovnimi umetniki že bogato tradicijo. Poleg Vena Pilona, Franca Mihaliča, Debenjaka in Sedeja, sta z največ deli zastopana Lojze Spacal in Božidar Jakac, ki sam razstavlja 25 grafik. Sicer pa predstavlja celotna razstava dostojen prikaz sodobne jugoslovanske grafike, čeprav jo bodo pred odhodom v inozemstvo prav gotovo morali še izpopolniti z deli nekaterih pomembnih umetnikov. Naj omenimo še to, da je razstava odprta v spodnjih prostorih Moderne galerije, ki so bili dokončno urejeni in s tem za stalno izročeni pravemu namenu, razstavi grafike.

Tri dni kasneje pa je bila v glavnih prostorih Moderne galerije odprta v navzočnosti najvišjih predstavnikov slovenskega kulturnega življenja in zastopnikov vseh jugoslovanskih kulturnih ustanov nadvse pomembna razstava sodobnega jugoslovanskega kiparstva. To je prva razstava jugoslovanske skulpture, zato je nje pomen še toliko večji. Nje namen je predvsem v tem, da v skupni razstavi pokaže najpomembnejša dela jugoslovanskih kiparjev zadnjega časa. Morda sicer niso razstavljene prav vse najpomembnejše storitve, — zaradi tehničnih težav s prevozom največjih skulptur je to opravičljivo, — vendar so razstavljena vseeno najbolj značilna dela posameznih kiparjev in dela ki izražajo naše kiparsko hotenje. Nedvomno bo zato razstava lahko dostojno reprezentirala sodobno jugoslovansko kiparstvo tudi v inozemstvu v kolikor jo bodo prenesli tudi tja.

V šestih razstavnih dvoranah je razstavljenih skupno 95 del od 34 jugoslovanskih avtorjev, Srbov, Slovencev in Hrvatov. Od Hrvatov so zastopani: Angeli-Radovani Kosta, Avguštinčič Antun, Viktor Bernfest, Janeš Želimir, Ivo Lozica, Vanja Radauš, Franjo Kršinić, Ivan Kerdič in Ivan Sabolič. Od Srbov se razstave udeležujejo Franc Menegelo Dinčič, Toma Rosandić, Jovan Krastohvil, Stevan Bodnarev, Slavka Petrović, Ana Bešlić, Olga Jevrič, Jelena Jovanović, Milanov Krstić, Petar Pallavičini, Radeta Stanković in Sreten Stojanović. Od slovenskih kiparjev pa so zastopani Lojze Dolinar, Boris in Zdenko Kalin, Tone Kralj, Jakob Savinšek, Tine Kos, Božidar Pengov, Vladimir Stovíček in Milan Vojsk.

Ob razstavi je vsekakor treba omeniti tudi krasne razstavne prostore Moderne galerije, ki so bili prav za to razstavo dokončno urejeni in ki predstavljajo vsekakor res lepo kulturno ustanovo Ljubljane.

Misli dirigenta U. Vrabca o Gallusovih skladbah

Ker pripravlja Komorni zbor za soboto 17. t. m. koncert Gallusovih pesmi in pesmi nekaterih njegovih sodobnikov in ker je ta stilni koncert zelo pomemben dogodek v kulturnem snovanju tržaških Slovencev, se nam je zdelo vredno in potrebno postaviti dirigentu tov. Vrabcu nekaj vprašanj, kar bo pomagalo našemu občinstvu k lažjemu razumevanju koncerta. Najprej je vprašal naš urednik tov. Vrabca, zakaj je izbral za ta koncert skladbe tega mojstra. Tov. Vrabec je odgovoril, da je nameraval pripraviti ta koncert že lani, ko je potekalo natančno 400 let od njegovega rojstva, da je pa moral zaradi raznih težav koncert večkrat odložiti. Zato bomo počastili njegov spomin šele sedaj. Slovenski glasbeni svet je praznoval 400 letnico njegovega rojstva lansko leto, ker je bil Gallus slovenskega rodu. Prav je, da spoznajo njegove skladbe tudi tržaški Slovenci.

Drugo vprašanje se je glasilo: «Označite nam nekoliko njegove skladbe!» «Ker je bilo torišče njegovega glasbenega delovanja cerkev in ker se je v tisti dobi glasbena dejavnost razvijala v samostanih in cerkvah in ker so se tedanja vprašanja kulturnega značaja vrtela okrog religije, je naravno, da so vse njegove skladbe cerkvenega značaja in komponirane na latinska besedila. Njegova «Glejte, kako umira pravični» je bila prav tako uglasbena na latinsko besedilo in so jo šele pozneje prevedli v slovenščino. V tej obliki je tudi edina dobra poznana njegova skladba. Njegova kompozicijska tehnika pripada beneški šoli, vendar se pri marsikateri skladbi čuti tudi nizozemski vpliv. Da bi prišla bolj do izraza veličina njegove umetnosti, sem hotel primerjati njegove skladbe s skladbami nekaterih njegovih sodobnikov in zato sem izpopolnil spored tudi s skladbami Palestrihe, Lassusa in Monteverdija, od katerih so nekatere že posvetne vsebine, komponirane na italijansko besedilo. Potrebno je ugotoviti, da so tedaj šele začeli zapisovati ljudske pesmi in da se je začelo pri nas tedaj šele s sistematičnim gojenjem ljudskega petja nabožnega značaja (Trubarjeva «Pesmarica») in da je umetno glasbeno ustvarjanje še vedno slonelo na latinščini in deloma že tudi na italijanščini, zaradi tega ker je zašel vpliv italijanske renesanse in humanizma med ves izobraženi svet Italijanska renesansa je hotela ponovno ustvariti klasično dramo z zborom in je pri tem ustvarila novo glasbeno obliko «Opero». Saj je še celo Mozart mnogo pozneje komponiral na italijansko besedilo».

«Kako so sprejeli Vaši pevci te skladbe?» «Reči moram, da sem bil v začetku nekoliko v skrbeh iz dveh razlogov: Kako bodo pevci skladbe dojemali in na kakšne težave bom zadel v čisto tehničnem pogledu. Težave niso bile tako nepremostljive, kakor sem pričakoval, in pevci so od vaje do vaje, tudi vedno bolj cenili predložene pesmi. Skladbe so pač zložene smiselno in upoštevajo pevnost vseh glasovnih skupin. Zato je melodična linija za vse glasove pevna in kljub polifoniji ali mnogoglasnosti dovolj lahka in naravna. Noben glas ni vodilen in vsi glasovi pojejo melodijo; in tu ni govora n. pr. o prvem in drugem sopranu, temveč vedno o dveh sopranih in podobno. Le škoda, da se dandanes v mnogih primerih ravna z glasovi brezobzirno in nelogično. Veliko bi se mogli, če bi hoteli, naučiti od teh mojstrov, kako je treba obravnavati skladbe za pevske zbore. Vsekakor mi je v veliko zadoščenje, da sem vsaj svojih trideset pevcev seznanil s temi skladbami in jih zanje navdušil».

NOVE KNJIGE za tvoja knjižnico

Med novimi knjigami moramo na prvem mestu omeniti serijo knjig, ki jih je tudi letos pripravila za svoje naročnine **Prešernova knjižnica**, ki jo izdaja Slovenski knjižni zavod.

Med knjigami Prešernove knjižnice je že nekako tradicionalen **Koledar**, ki se tudi letos odlikuje po pestri in zanimivi vsebini. V Koledarju bo zato prav vsakdo našel primerno in zanimivo berivo. Druga knjiga Prešernove knjižnice je **Miška Kranjca** roman **Pod zvezdo**, ki predstavlja nadaljevanje lani izišlega romana Pigarna. V romanu slika pisatelj življenje prekmurske vasi neposredno po osvoboditvi in obravnava vso problematiko nove, razvijajoče se ljudske oblasti. Druga izvirna knjiga je obsežno delo ljubljanskega univerzitetnega profesorja **Antona Melika**, ki je izšlo pod naslovom **Naša velika dela**. V knjigi avtor na poljudno-znanstveni način obravnava uspehe industrializacije in prikazuje celoten razvoj gospodarskega življenja nove Jugoslavije. Četrta knjiga **Polikuška in druge povesti** prinaša izbor povesti **Leva N. Tolstoja**. Zadnja knjiga pa je nadaljevanje **Iljin-Segalovega** spisa **Kako je človek postal velikan**. V tem zvezku bo našel bralec zanimiva poglavja iz človeške zgodovine od prvih začetkov trgovske civilizacije do razpada rimskega imperija.

Pravkar je izšla knjiga **Frana Sal. Finžgarja Njiva**, ki jo je v počastitev pisateljeve 80 letnice izdala Državna založba Slovenije. Knjiga vsebuje izbor najboljših pisateljevih novel in črtic ter predstavlja tako nekak prerez vsega Finžgarjevega literarnega dela. V knjigi je povest Dekla Ančka, celoten ciklus Prerokovana, Strici, klasična črtica Na petelina in še druge povesti oz. črtice. Izdajo je kot urednik pripravil France Koblar, Finžgar sam pa je knjigi napisal lep uvod, v katerem je prikazal svoje življenje in pisateljsko pot.

Mohorjeva družba pa je med svojimi rednimi letošnjimi publikacijami izdala ponatis **Finžgarjeve epske pesnitve Triglav**. Knjiga vsebuje romantično ljubezensko zgodbo iz dogajanj v planinah.

V zbirki Klasje, je izšel nov 22. zvezek. Ta prinaša znano povest **Ivana Tavčarja Cvetje v jeseni**, o kateri pravi v svojem uvodu urednica Marja Boršnikova, da predstavlja visoko pesem prirodi in ljudski nepokvarjenosti in slavospev zdravju in moči.

V zbirki Mojstri in vzorniki je pri Slovenskem knjižnem zavodu izšel slovenski prevod spisa N. Anciferova o ruskem pisatelju in publicistu Hercenu.

V isti zbirki je izšla tudi življenjepisna študija o genialnem skladatelju **Ludvigu van Beethovnu**, katero je napisal znani francoski pisatelj **Romain Rolland**, ki je bil tudi muzikolog in globok poznavalec Beethovnove umetnosti.

Med novimi knjigami moramo omeniti tudi roman **Podtalni tok**. ki ga je napisal **Albert Maltz** napredni ameriški pisatelj mlajše generacije.

Založba Mladinska knjiga pa je izdala zbirko mladinskih pesmic Cvetka Golarja, ki obhaja sedaj svojo sedemdesetletnico. Zbirka nosi naslov **Srp in klas** ter je opremljena tudi z ilustracijami Maksima Gasparija.

S. R.

Književnik IVAN VOUK *je umrl*

V soboto 10. t. m. je umrl v Ljubljani Ivan Vouk, pisatelj in prevajalec, član Društva slovenskih književnikov. Mnogo starejših Tržačanov se prav dobro in z ljubeznijo spominja Ivana Vouka, in marsikomu je bil on dober, resen in priljubljen učitelj na slovenski Ciril-Metodovi šoli v Trstu in na dvorazrednem trgovskem tečaju Slovenskega trgovsko izobraževalnega društva. Poznali smo ga in cenili njegovo delo v Trstu do njegovega odhoda leta 1929 in ves čas pozneje nam je ostal v dobrem spominu. V letih pred odhodom iz Trsta l. 1929 je pripadal k skupini tržaških umetnikov in ljubiteljev znanosti in umetnosti, med katerimi se spominjamo Karla in Alberta Sirokа, o katerih je Karel napisal svojo zbirko pesmi «Slepi slavčki», Srečka Kumarja, Jožeta Pahorja in drugih. V tem krožku je Vouk spodbudno deloval in prav gotovo je bila v precejšnji meri njegova zasluga, da so tedaj prirejali manjše domače razstave tedanjih tržaških ali v Trstu bivajočih slovenskih upodabljajočih umetnikov.

Tržačani se ga spominjajo kot sodelavca pri političnem društvu «Edinost» v Trstu, pri Zvezi jugoslovanskih učiteljskih društev Julijske krajine, kot predsednika učiteljskega pevskega zbora v Trstu, odbornika tedanje Glasbene matice, kot intendanta Slovenskega gledališča v Trstu in kot recenzenta. Sodeloval je s črticami pri tržaški Edinosti, pri mladinskem listu «Naš glas», na katerega je vplival s svojo resno in tehtno besedo, pri otroškem listu «Novi rod», pri zborniku «Luč» Goriške matice. Skromno je nastopal, toda njegovo delo je mnogo zaleglo.

Ivan Vouk je pred vojno in po vojni mnogo prevajal posebno iz slovanskih slovstev in seznanjal z deli velikih umetnikov slovensko javnost. Za tedanje slovensko tržaško gledališče je Ivan Vouk prevedel Andrejeva «Anfiso». Naklada «Edinosti» se je močno dvignila, ko je ta list priobčeval v podlistku roman «Moč preteklosti» Križanovske. Že tedaj se je Ivan Vouk, kljub strahovitemu pritisku po fašizmu na slovensko javno življenje, trudil za zbližanje Slovencev in Italijanov z ocenjevanjem italijanskih prevodov iz našega slovstva, s tem, da je prevedel v italijanščino z Umbertom Urbanijem Tavčarjevo Visoško kroniko (Streghe e demoni). Tudi drugače se je njegov duh skušal dvigniti nad vsakdanje težave in je sanjal o lepši bodočnosti brez sovraštva med narodi. Med vojno so ga zaradi svojega dela v Osvobodilni fronti, odpeljali v strahovito taborišče Dachau. Tudi po vojni, čeprav izčrpan, je še prevajal in tudi naš «Tednik» ga je štel med svoje sodelavce.

Tržaška slovenska javnost in Ljubljana se ga bosta spominjala z veliko ljubeznijo zaradi čistosti njegovega značaja in njegovih prizadevanj.

EKSOTIČNA IN STARA

drevesa na našem Krasu

Posestvo posestnika Fabianija v Kobdilju na Krasu je še vedno zgovorna priča o okusu in smislu naših prednikov za eksotično in lepotno rastlinstvo, ki so ga nasajali in ga z ljubeznijo in pravilno gojili, da je še danes v okras.

Posebno pozornost vzbuja na tem posestvu japonska cipresa (Cryptomeria japonica), ki je zastopana z dvema vrstama: Cr. j. elegans in Cr. j. elegans compacta.

Cryptomeria japonica Don. spada k iglavcem in je izredno lepo drevo piramidaste oblike, ki doseže v svoji domovini višino do 45 m. Goste veje so vretenčasto razvrščene na pokončnem deblu. Četverorobate igle so rumenkasto-zelene barve, ki pozimi potemni. Storži dosežejo velikost češnje in so skoraj okroglasti.

Kriptomerija izvira iz Japonske, kjer raste v Nagasakiškem gorovju v višini od 200 do 400 m nad morjem.

Cryptomeria jap. elegans je posebno lepo in karakteristično drevo s pokončnim deblom s kratkimi vodoravnimi vejami in mehkimi bodičastimi ter štrlečimi iglami, kar povzroča videz košate rasti in daje drevesu obliko stebra. Igličje je na spomlad in poleti svetlo zelene barve, ki se proti jeseni spremeni v karminastorjavo; to barvo obdrži potem vso zimo.

Cryptomeria jap. elegans compacta je, kakor že pravi ime, bolj kompaktna od prejšnje, s krajšimi in srpasto zakrivljenimi iglami, ki se prilegajo vejam. Je elegantno drevo piramidaste oblike.

Oba primerka zadnje imenovane vrste na tem posestvu sta na krošnji poškodovana od strelov, vendar nista izgubila zaradi tega mnogo na izredni lepoti, s kakršno se njih vrsta ponaša.

Dalje vidimo na tem posestvu dva grma grmičaste potonike (Paeonia arborea), ki sta bila pred približno 100 leti nasajena in se razbohotila vsako leto v krasnem, rožnatem cvetju. A najstarejši dokument o nastanitvi prednikov današnjega lastnika na tem kraju je obsežna murva na dvorišču, ki je močno podprta, na več krajih razklana in z železnimi kavlji zopet pričvrščena. Stara je okrog 500 let; njene korenine se tudi pred zidanim vodnjakom niso ustavile, temveč so ga predrle, da so bila potrebna obsežna popravila.

Posebnost na tem posestvu je tudi stalen izvir čiste in dobre pitne vode, ki nikdar ne usahne, kar je redkost na kraškem svetu.

Goriški in sežanski okraj se gotovo ponašata z več podobnimi večjimi in manjšimi posestvi, s parki in nasadi, v katerih bi izsledili še marsikatero redkost.

PO PROTEUSU

Proti atomom

Ravnatelj civilne obrambe v ZDA Artur Wallander je priporočil, da bi morala imeti vsaka družina vsaj teh 17 predmetov za prvo pomoč v primeru napada z atomskimi bombami. Vsi ti predmeti bi stali približno 8 dolarjev. Med temi predmeti so sterilizirana vata in ovoji, svetilka z zalogo baterij, aspirini, sodijev bikarbonat, sodijev klorid, špirit, škarje itd.

Piccard bo zopet tvegal

ekspedicijo v morske globine

Oktobra l. 1948 so bili vsi časopisi polni vesti o švicarskem stratosfernem letalcu in raziskovalcu morskih globin profesorju Augustu Piccardu, ki se je s posebno podmornico hotel potopiti pri Kapverdskih otokih na dno morja. Poskus tedaj ni uspel, toda profesor ni obupal in zdaj pripravlja novo ekspedicijo. Dočim je Piccarda l. 1948 podprla Belgija, so se zdaj za njegovo podjetje zavzele znanstvene institucije francoske mornarice in tako popravljajo Piccardov «bathyscaph» v Toulonu. Vsa dela in popravila ladje potekajo strogo tajno in nihče [illegible] ima d[illegible] zenal. Tudi prof. Piccard ne govori mnogo o svoji prenovljeni gondoli, ne prikriva pa, da upa, da se mu bo posrečilo pogrezniti se 6 tisoč metrov pod morsko gladino. Vse kaže, da bo z novo ekspedicijo poskušal spomladi v Sredozemskem morju v bližini Toulona, kjer doseže morje 4 tisoč metrov globine. Francoski mornariški strokovnjaki verjetno pričakujejo, da bo Piccardovo podjetje prineslo nova odkritja, važna pri gradnji podmornic.

Vplivajo barve na naše razpoloženje?

Čemu so skoraj vsi senčniki na svetilkah zeleni? Vsakdo bo dejal, da zelena barva pomirjevalno vpliva na oči. To pa še ne pomeni, da najlaže delamo pri zeleni barvi, kajti delavnost najbolj pospešuje bleščeče rožnata svetloba. Zelena barva vzbuja predvsem udobje; delavnost in udobje se pa ne strinjata...

Tudi ni samo sugestija, če rečemo, da je modra barva mrzla, rdeča topla. Napravili so poskuse z ljudmi, ki niso vedeli, za kaj gre, in jih odvedli najprej v svetlomodro pobarvano, nato pa v rdeče pobarvano sobo. Čeprav je bila temperatura v obeh sobah enaka, so vsi soglasno izjavili, da je v rdeči sobi topleje. S posebnimi pripravami so namreč ugotovili, da vplivajo barve na telesno temperaturo; rdeča barva jo pospešuje, modra znižuje. Čemu je tako? Še ne vedo, vendar so pa pri tem odločilni optični vtisi, kajti slepci, s katerimi so tudi napravili omenjene poizkuse, niso občutili razlike v temperaturah obeh sob.

Ljudstvo zaznamuje zeleno barvo kot barvo upanja, rdečo kot barvo ljubezni, rumeno pa kot barvo zavisti. Psihologi pa pravijo, da rdeča barva sili k aktivnosti, zelena pa pomirja. Kako odločilno vpliva barva na naše razpoloženje, dokazuje nek most v Londonu, ki je veljal za most samomorilcev, dokler mu niso sivega ogrodja prebarvali v svetlozeleno barvo. Od tedaj ni bil več privlačen za samomorilce.

Nasplošno lahko rečemo, da je pri ljudeh zelo malo razvit smisel za barve, še manj pa spomin nanje. Kako težko nam je izbrati primerno nit za neko določeno barvo blaga, brez vzorca. Gotovo se bomo zmotili za nekaj nians.

O GOSENICI

ki je kos jetiki

Bacil jetike je slino odporen

Lepo beremo v knjigah, kako je rajni doktor Koch odkril bacile, ki so vzrok tuberkulozi. On jih je odkril, pregnati iz telesa ali jih uničiti so pa poskušali drugi. Toda je spak z njimi, marsikak bacil se da uničiti, toda tega ni mogoče, saj vemo, da je še danes jetika, ki jo povzroča ta bacil, neozdravljiva bolezen...

To pa zato, ker ima voščen ovoj okoli sebe

Toda kje je ta zoprna moč tega bacila? Pameten je ta bacil ali pa je pametna narava, ki mu je dala naravno obrambo. Bacil tuberkuloze ima namreč okoli sebe poseben ovoj, ki ga varuje, da mu zlepa kaj ne more do živega. Ugotovili so, da je ta ovoj iz voska in ne pusti, da bi kaj prišlo do bacila in mu škodilo.

Med živimi bitji se v naravi bije boj za obstanek

Ime Darwin poznate. To je tisti veliki angleški naravoslovec, ki je trdil, da se na svetu med živimi bitji bije velik boj za obstanek, da drug uničuje drugega, da ohrani sebe. Veliki ruski znanstvenik Mečnikov je dodal, da se tak orjaški boj za obstanek bije tudi med malimi mikrobi: boj za hrano, za prostor, za obstanek. Znanstveniki so dognali, da je to res in iskali tista mala živa bitja, ki škodijo drugim malim živim bitjem. Zdravnike je seveda zanimalo, najti tista živa bitja, ki ubijajo škodljive bolezenske kali. Mnogo teh so tudi našli, saj poznamo penicilin, streptomicin in aureomicin, ki niso pravzaprav nič drugega, kot snovi, ki jih delajo mala živa bitja plesni in ki grene, če že ne onemogočajo, življenja bolezenskim mikrobom.

Za vsak hrbet raste v nekem grmu leskovka

Ker prinese po starem pravilu vsakdo enkrat v mlin, ali pa ker je za vsak hrbet nekje zrasla neka leskovka, so domnevali, da raste nekje tudi leskovka za hrbet bacile tuberkuloze, le da je treba najti grm, leskovko odrezati in zoprnemu bacilu dati, kar mu gre, Te bacile varuje voščeni ovoj, treba je torej najti v naravi neko snov, ki raztaplja vosek, ne škoduje pa človeku. Če bomo tako snov našli, potem bo pa že drugačna pesem in tudi tem bacilom tuberkuloze bo zasijal črni petek.

Metalnikov je iskal onega, ki je kos bacilu jetike...

Te naloge se je lotil ruski znanstvenik Metalnikov, ki je bil iznajdljiv duh.

Iskal je v naravi vosek...

Iskal je v naravi vosek. Kje pa je vendar v naravi vosek? Vsak otrok ve odgovor. I, kje drugje kot v satovju čebel. Torej se je Metalnikov začel zanimati za čebelin vosek in satovje. Čebele in satovje so zelo zanimive zadeve. Mnogo se da opazovati in vedno je tam kaj zanimivega. Metalnikov je spoznal, da se čestokrat v satovju dobi malo gosenico nekega molja.

Iskal je bitje, ki prebavlja vosek

Ta gosenica je med. Toda gosenica si ne nabira medu po cvetih sama kot marljive čebelice, marveč ga krade čebelam v satovju. Toda med je zaprt v voščenem satovju in če hoče zanikrna gosenica lizati sladkimed, mora prej razgristi voščeno satovje. Torej mora gristi vosek. In če grize vosek s svojimi ustki, mora že imeti v telesu ali vsaj v ustih sok, ki je vosku kos. Metalnikov je opazoval in poizkušal.

Našel je gosenico

Dognal je, da slina te gosenice topi vosek, toda ne samo slina, tudi sok iz želodca in črevesja topi vosek. Končno se je prepričal, da ne le slina, črevesni in želodčni sok, marveč. vse kar je tekočega v telesu te gosenice topi vosek. Odkritje in dognanje je bilo zelo vabljivo iz zapeljivo.

V črevesju gosenice se topi vsak vosek, tudi onj iz ovoja bacila jetike

Imel je pripravljene bacile tuberkuloze. Dal jih je v črevo te gosenice. Čez nekaj ur je to črevesje te gosenice iztrgal iz telesa in opazoval usodo bacilov. Našel je, kar je iskal in domneval: v črevesju gosenice so se vsi ti voščeni ovoji okoli bacila raztopili in ko se je raztopil ovoj, so bacili poginili.

Tudi izven telesa topi ta snov vosek

Metalnikov je poskušal dalje. Stisnil je v malo stekleno cevko nekaj teh gosenic in v to tekočino vložil bacile tuberkuloze. Zopet je opazoval pod povečavo in kar se je dogodilo v črevesju gosenice, se je ponovilo tudi v stekleni cevki. Bacilom se je raztopil voščeni ovoj in poginili so.

Metalnikov je poskušal ta sok kot zdravilo

Metalnikov je bil presrečen. Ponavljal je poizkuse in vsi so se posrečili. Sedaj je pa prišlo glavno. Ne bi se li dalo s tem čudovitim sokom uničiti te zoprne bacile tudi v telesu bolnikov. Poizkušati je treba. Seveda ne najprej na človeku. Zdravniki nikoli ne preizkušajo novih zdravil najprej na ljudeh,, marveč imajo za to miške, zajčke in morske prašičke. Metalnikov je okužil male morske prašičke s tuberkulozo, Kašljali so revčki kot pravi jetičniki in sedaj je na njih preizkušal ta čudoviti sok.

Vse je lepo in prav, samo tega soka je premalo

Prišlo je prvo razočaranje. Ta sok je bil čudodelnik in tudi v živem telesu morskih prašičkov topil voščene ovoje bacilov. Toda tu je bila majhna steklena cevka in le nekaj bacilov, v človeškem telesu jih je pa na milijone in da se vsem tem milijonom raztopijo voščeni kožuhi, je že treba precej čudovitega soka, čeprav so bacili majhni. Da ozdravi samo enega morskega prašička, mu je bilo treba tisoče in tisoče gosenic. Kje jih vzeti? Res, končno je odgojil toliko teh gosenic, da je ozdravil nekaj morskih prašičkov, toda, da bi ozdravil le enega človeka, ni bilo mogoče najti toliko teh gosenic.

Ali bo šla ta velika misel v pozabo?
Bodo skušali to snov narediti umetno?

Našli so ono snov, ki je kos tudi nad vse odpornim bacilom tuberkuloze, toda zaradi težav dobivanja te snovi, je šlo vse v pozabo. Mogoče bo še kdo tudi to misel potegnil iz pozabe in poizkušal znova, kako bi dobil ta sok ali iz gosenic ali pa da bi jo napravil umetno, kakor delajo umetno že toliko in toliko različnih snovi, ki so človeku v korist in jih delajo mogoče še več, ki so mu v poguba.

T. P.

Žirafa

OD TU IN TAM

Ugotavljanje starosti antičnih predmetov z atomsko energijo

Ameriški znanstveniki ugotavljajo starost zgodovinskih antičnih predmetov z merjenjem radioaktivnosti. S tem odpade vso delo, ki je bilo doslej potrebno za ugotavljanje pristnosti umetniških zakladov, okamenin in arheoloških predmetov.

Novi sistem temelji na dejstvu, da je v vseh rastlinskih in živalskih snoveh ogljik 14 Ta nastaja v visokih plasteh atmosfere pod vplivom sončnih kozmičnih žarkov na dušikove atome. Pod zemljo izgublja ogljik 14 svojo radioaktivnost v znanem razmerju; po 5.568 letih izgubi polovico svoje radioaktivnosti, po 11.136 letih tri četrtine itd. Zdaj lahko znanstveniki s štetjem šibkega tiktakanja, ki ga povzročajo izotopi ogljika 14 v Geigerjevem števcu, točno ugotovijo starost določenega predmeta; (kot znano uporabljajo Geigerjev števec za merjenje radioaktivnosti na določeni površini).

Naj v tej zvezi navedemo, da je univerza Yale nedavno ustanovila geokronometrični laboratorij, v katerem raziskujejo z novo tehniko «atomskega koledarja» najoddaljenejša obdobja do 15.000 let nazaj; (geokronometrija pomeni meritev časa zemlje). Tako proučujejo znanstveniki in zgodovinarji yalske univerze za devettonskimi jeklenimi stenami, ki preprečujejo zunanje radijsko izžarevanje, primerke antičnega materiala z Geigerjevimi števci ter tako lahko ugotavljajo točno starost predmetov in dogodkov, ki so v zvezi s pregledanim materialom.

Gorovje pod oceanom

Ameriški znanstveniki so odkrili na dnu Tihega oceana gorsko verigo, ki se razteza v dolžini 1,500 km od Hawajskih otokov do otoka Wake. Vrhovi gora so 1.800 do 2.000 m pod morsko gladino, toda luščine mehkužcev in korališča, ki so jih našli na tem gorovju, dokazujejo, da so nekdaj ti vrhovi segali nekaj metrov pod morsko gladino.

Znanstveniki so odkrili na grebenih gorske verige plast mangana v debelini dobrega metra. Samo eno ležišče, ki je dolgo 30 km in široko 15 km, ima nad 120 milijonov ton te kovine.

V glinasti usedlini Oceana so našli bakterije, ki se v hranljivi kulturi naglo množijo. Mislijo, da so te bakterije najstarejši živi organizmi zemlje.

Destilacija morske vode

Nov sistem za destiliranje morske vode, ki jo pretvarjajo v velikih količinah v pitno, tako da lahko zadošča potrebam velike potniške ladje, so z izrednim uspehom preizkusili na prekomorniku «Himalaja». Naprava prečisti dnevno povprečno 350 ton vode. Stroški za vsako tono prečiščene vode znašajo devet penijev. S tem prihranijo tudi mnogo časa, ki so ga izgubljali v pristaniščih s tovorjenjem pitne vode. Pri ladji «Himalaja» so na primer prihranili na teži 1700 ton.

Aerostat - velikan za preiskovanje kozmičnih žarkov

V Veliki Britaniji bodo začeli graditi aerostatski balon, ki bo dolg 60 metrov in ki ga bodo uporabili za raziskavanje kozmičnih žarkov. Skupina mednarodnih strokovnjakov izdeluje zdaj pod vodstvom Nobelovega nagrajenca prof. Cecila Powella, v fizikalnem laboratoriju bristolske univerze načrte za poskuse, ki jih bodo napravili še letos. Poleti, ko bo verjetno balon dograjen, ga bodo spustili v višino 32.000 m, kjer bo otal 48 ur, dokler se ne bo razpočil. V zraku bo balon avtomatično napravljal posnetke na fotografske plošče, ki se bodo kasneje spustili na zemljo s padalom. Poseben kratkovalovni radijski oddajni aparat v balonu bo javljal potek stratosfernega potovanja. To bo največji aerostatski balon, kar so jih kdaj poslali v stratosfero.

Naselje biologov na atlantski obali

V Woods Holo-u v mirni obalni vasici atlantske obale Massachusettsa, se zbere vsako poletje več sto znanstvenikov in učenjakov iz vseh dežel in raziskuje v tamošnjem laboratoriju morske biologije.

Poleti 1949 je prišlo v Woods Holo nad 450 amerijških znanstvenikov; bili so to odposlanci več kot sto univerz, medicinskih in znanstvenih zavodov ter raznih vladnih uradov; okrog 200 znanstvenikov pa je prišlo za krajši čas iz Indije, Avstralije, Južne Afrike, Anglije, Kitajske in Japonske. Vsi ti so študirali najrazličnejša vprašanja morske biologije. Morje ob vasici je namreč pravo križišče gibanja povodne favne: kakih 450 km od obale se namreč razteza zalivski tok, ki nosi s seboj živalstvo in rastlinstvo iz tropskih morij, medtem ko je nekaj milj severno vodovje Codskega zaliva najmanj za 10.o hladnejše in nudi zato izvrstno priliko za proučevanje morskega življenja subarktike.

Z biološkimi študijami so začeli v Woods Holo-u — seveda v mnogo manjšem obsegu — pred skoraj 60 leti; takrat so tudi ustanovili laboratorij morske biologije, ki se je vedno bolj širil in tako dosegel današnji obseg; ta laboratorij nudi danes lahko najmodernejše aparate strokovnjakom vseh 30 in več posebnih panog biološke znanosti.

ZDRAVNIK:

Glavobol

Skoro vsak drugi bolnik, ki pride v zdravnikovo ordinacijo, toži, da ga boli glava. In vendar je še mnogo takih, ki na glavobol sploh pozabijo in ga zdravniku niti ne omenjajo, ko naštevajo svoje številne težave. Glavobol je namreč nekaterim nekaj tako samo ob sebi umevnega, kot na primer uživanje hrane, pije in spanje. Kar nerodno jim je zaradi te «malenkosti» nadlegovati zdravnika in si raje pomagajo s tabletami in praški ter tako preganjajo glavobol, ki jih ovira pri delu in pa seveda tudi v prostem času.

Kakor je glavobol razširjen, tako različni so tudi njegovi vzroki. Le maloštevilni so primeri glavobola, ko gre res samo za glavobol in kjer glavobol ni samo znak kake druge motnje ali obolenja. Motnje vida so eden izmed najpogostejših vzrokov glavobola. Če opaziš, da te pri finem delu, pri branju drobnega tiska ali pri šivanju bolijo oči in postanejo rdeče, vprašaj za svet očesnega zdravnika, ki bo v večini primerov pregnal glavobol s tem, da ti bo predpisal primerna očala.

Ljudje, ki mnogo sedijo, zlasti uradniki in šivilje, tožijo pogosto o bolečinah v zatilju, ki jim povzroča krčevita napetost vratnega mišičja. Ogrevanje in rahla masaža preženeta te vrste glavobol. Preprečimo ga pa, če sprostimo telesno mišičje in če se pravilno držimo. Težko si predstavljamo pravega mačka po prečuti noči, v kateri smo zaužili prekomerno količino alkohola, brez glavobola. Ob takem glavobolu okolica niti ne sočustvuje z «bolnikom», niti ne ve pravega nasveta za zdravljenje. Naj ti svetujem: močne žeje, ki spremlja mačka, ne gasi z vinom, temveč z vodo, na glavo si polagaj hladne obkladke ter se dobro naspi! Najbolj sigurno sredstvo pa je: Nikdar ne pij več, kot preneseš!

Neprijetne so zbadajoče bolečine v čelu in sencih, s katerimi se navadno javlja vnetje čelnične votline. Bolečen nastopa v akutni ali kronični obliki. Bolečine sicer lahko olajšamo z različnimi tabletami ter odpremo zamašen nos s kamilično paro, vendar je pa v resnejših primerih potrebno, da se posvetuješ z zdravnikom, ki bo z operativnim posegom pregnal bolečine.

Visok krvni pritisk je pogosten vzrok trdovratnemu glavobolu. Običajno je glavobol najmočnejši zjutraj, proti poldnevu se pa začne polagoma zgubljati. Bolnik je truden, razburljiv in toži o omotici. Če se krvni pritisk zmanjša, kar se doseže s pravilnim načinom življenja, glavobol avtomatično izgine.

O alergičnem glavobolu govorimo pri preobčutljivih ljudeh, ki ne prenesejo nekatere vrste hrane. Zdravljenje glavobola te vrste ni težko, potrebno je samo ugotoviti tisto škodljivo jed, ki povzroča bolezensko stanje, in jo izločiti iz prehrane.

Izredno pogost je tudi glavobol živčnega izvora, ki ima svoj bistveni vzrok v modernem načinu življenja. Vsakdanje življenje povzroča polno živčnih in duševnih pretresov in ni čuda, da se ta živčna razdražljivost pojavlja v trdovratnem glavobolu. Kdo ne pozna na primer migrene, ki povzroča nenadne bolečine običajno ene same polovice glave, preobčutljivost do svetlobe in zvoka ter privede ob koncu napada do bruhanja. Migrena je bolezen živčno razdražljivih ljudi, ki jemljejo življenje pretežko in so običajno tudi preobremenjeni z delom. Že vsaka najmanjša sprememba v vsakdanjem življenju lahko izzove napad. Proti migreni uspešno uporabljajo preparate iz rženih rožičkov ter kofein.

Večina otroških bolezni, kar velja zlasti za ošpice, mumps in škrlatinko, a tudi za razne prehlade in pljučnico, se pričenja z glavobolom. Če ima otrok poleg glavobola še vročino, je treba poklicati zdravnika. Posvet z zdravnikom je priporočljiv tudi v drugih primerih, kajti le zdravnik more ugotoviti globlje vzroke glavobola, ki lahko koreninijo v najrazličnejših oblikah bolezni.

Da bomo imeli večjo izbiro, prinašamo tudi danes dva praktična spomladanska kostuma.

GOSPODINJSTVO

LANENO SEME

Laneno seme je znano domače zdravilo. Zbira se ti neroden tvor, počasi, počasi se napihuje, boli te, zbira se, kedaj se bo še obelil in bo izteklo iz njega to, kar mora po tej poti iz telesa. Potožil boš znancu o sitnosti, ki se ti dela in te ovira v tvojem navadnem življenju. Čul boš, da si priskrbi lanenega semena, skuhaj ga na vodi, razmaži na platno in še dobro toplo pritisni na sitnost, ki te vznemirja, dobro zaveži in kmalu bo bolje. Stara izkušnja te ni varala, ulje bo zorelo kot češnje na soncu in v nekaj dneh se oddahneš.

Pa ne samo uljesa, tudi še vse druge slabosti človeškega telesa morejo spraviti zopet v red takele obloge iz dobro razmočenega lanenega semena. Kolikokrat človeka tišči in ščemi v prsih, ker so se vnela dihala; ali pa te ščiplje in zvija po dolnjem telesu, ker ni v notranjosti kaj v redu. Mnogokrat morejo take obloge napraviti mnogo dobrega, če so vnetja vzrok vsem tem bolečinam.

Laneno seme je jajčaste oblike, srednje velike, ploščato je, lepo se sveti, robovi so mnogo tanjši kot pa sredina. Če damo to seme v vodo, naenkrat opazimo v tej vodi polno sluzi. To seme daje od sebe sluz, če ga razmočimo v vodi. Ta sluz je brez barve in če ga okušamo, ni zoprnega, marveč blagega sladkega okusa. Kemiki so preiskali to sluz in našli, da je v tem sluzi še največ prav različnih sladkorjev. Pravijo, da ni napačno piti tak sluz. Ta sluz deluje baje zelo osvežujoče na vnetje črevesne sluznice in je baje tudi zelo učinkovit pri starem, zakrknjenem zaprtju.

Toda to je bil le učinek sluzi, ki se v vodi odloči s površine semena; toda seme ima še v sebi mnogo raznih drugih snovi. Vsi smo čuli že o lanenem olju. To olje dobivajo iz semen, ki jih dobro stisnejo. Tudi to olje ima svojo zamotano, svojevrstno zgradbo. Zato nekateri priporočajo, da ne naredimo oblog iz celih semen, marveč da ta semena zdrobimo v debelo moko. Če torej to moko kuhamo in damo tak topel močnik iz te moke ali zdroba na obolelo mesto, ne zdravi zdaj več samo sluz, marveč tudi še vse ostale snovi, ki so v semenu.

Če si se opekel, je zelo dobro pomazati to opeklino z zmesjo lanenega olja iz opnene vode. Že dolga stoletja je to mazilo v rabi in že tisočim in tisočim je blažilo opekline.

Pri nas je v rabi kot čistilo ricinovo olje, toda laneno olje ne zaostaja za tem oljem. Posebno za majhne otroke je v take namene zelo priporočljivo. Če pa pri odraslih ni kaj v redu s prebavo, nekajkrat dnevno po nekaj žlic lanenega olja s kozarcem vode sila koristi. Tudi če se v želodcu ne izločajo želodčni soki, kot bi se morali in je enega preveč ali pa drugega premalo, ni nič izgubljenega, če zaužijemo po nekaj žlic lanenega olja, koristi lahko zelo, škoditi pa prav gotovo ne more.

Dandanes so vitamini nekaj modernega. Čuli ste že mnogo o njih, toda o vitaminu F še gotovo niste mnogo čuli. Se ni dolgo, kar so začeli govoriti o njem in tudi znanstveniki si še niso z njim prav na jasnem. Tale vitamin F dela šele prve korake. Eno pa je gotovo; vitamin je v najožjem sorodstvu z lanenim oljem. Za človeka so ugotovili le, da ga je precej v ženskem mleku, potem še trde, da dobe otroci izpuščaje če jim manjka ta vitamin. Toda vse to je še v povojih. Delali so le poizkuse na živalih.

Poleg tega je v teh semenih še cianovodikova kislina, ki je v večji količini hud strup, v majhni pa, kot jo je v lanenem semenu, pa vpliva na bolečino zelo blažilno. Od tod baje blažilni vpliv lanenih obkladkov. Nekateri svetujejo, da kuhamo skupaj z lanom še kako makovo glavico, če nas zelo boli ono mesto, kamor damo obkladek, in kmalu bodo prešle in otrpnile vse bolečine.

Pa še nekaj je treba omeniti. Saj vemo, kakšen je ta svet, kdor je debel, bi bil rad suh, in kdor je trskast, bi bil rad okrogel. Pravijo, da je laneno olje ono, ki razume človeške muhe, debeli suhce in suši debeluhe. Tako pravijo, če pa je res, poskušajte, če vas že ne bo spremenilo iz okroglih v oglate ali pa obratno, bo prav gotovo rokistil vašemu telesu in zdravju.

P. T.

KUHINJA

ROZINOVA POTICA (DRUGA)

V 56 dkg moke zdrobi z valjarjem 28 dkg presnega masla, prideni vzhajani kvas in 3 do 4 dkg kvasa, košček sladkorja in 4-6 žlic mlačnega mleka, 3 rumenjake, 7 dkg sladkorja, približno 3/16 l kisle smetane, pol kavine žlice soli in malo limonine lupine. Vse to urno pogneti v gladko testo (glej predzadnjo številko Ljudskega t.). Nato ga pokrij, da vzhaja približno 3 ure. Medtem mešaj 5 rumenjakov, 25 dkg sladkorja in malo limonine lupine ter prideni 2 žlici sveže, slabke smetane. Precej tanko razvaljeno testo namaži z nadevom, potresi s pestjo drobtin, 1 kg rozin in s 14 dkg pinjol. Tesno zvito vloži v pomazan model in postavi na toplo, da vzhaja. Pomazano z jajcem peci približno eno do eno in četrt ure.

GOJITEV ČEBULE

Čebula ni samo začimba, ampak tudi polnovredna hrana, saj ima čebula v 1 kg 196 hranilnih enot, medtem ko jih ima korenjček le 148. Ostra aroma čebule izvira iz česnovega olja, žveplenega alila, ki ga vsebuje; ta pa vpliva zelo ugodno na prebavo. Za življenje tako važna dopolnila, vitamine, ima čebula v precejšnji meri, zlasti vitamina A, B in C. Vitamin C vsebuje zlasti mlada čebula, (17 do 22%). V čebuli je tudi precej fluora (1/2 mg na 1 kg). Poleg česna je čebula tudi učinkovito sredstvo proti glistam, zlasti proti nitkam. Čebulo in česen uporabljamo tudi proti arteriosklerozi in obolenju dihalnih organov. Sok čebule s sladkorjem je zdravilo za kašelj. Cenjena je čebula kot zdravilo pri katarju želodca, črevesa in mehurja. Kot domače zdravilo je bila čebula že davno znana. Pri starih Rimljanih in Egipčanih sta bila česen in čebula poleg kruha, glavna hrana preprostega ljudstva in sužnjev. Čebula je prišla k nam iz Italije.

Čebulo množimo na dva načina: ali s semenom ali s čebulčki. Slednji način je najbolj razširjen. Za dober lešnik debele čebulčke sadimo 20 do 25 cm vrsto od vrste, v vrsti pa do 10 cm narazen. Sadimo meseca februarja ali marca. V nekaterih krajih imajo navado, da čebulo za seme pripravijo, in sicer na ta način: Ob koncu meseca decembra razprostrejo izbrane čebulčke na lese, obešene v kakem gorkem prostoru. Tu se čebulčki sušijo pri toploti 30 do 32 stopinj Celzija. To toploto zahteva čebulček vsaj 14 dni, pozneje pa jo lahko znižamo na 20 do 22 stopinj C. Tako pripravljeni čebulček ne sili v cvet in da 25 do 40 stopinj več pridelka kot nepripravljeni. Čimprej pride takšen čebulček v zemljo, tem večji pridelek da. Čebulček je treba torej zgodaj saditi.

Čebulo sejemo čim bolj zgodaj. Kalitev traja 2-3 tedne in zahteva 2 do 3 stopinj C toplote. Na 1 ha rabimo 12 do 14 kg semena, če je razdalja vrst 20 cm.

KMETIJSTVO

PRIPRAVE VAB

za borbo proti mramorjem

Mramorji so našim kmetovalcem dobro znani saj delajo škodo na vseh kulturah.

Mramorji žive navadno v zemlji; z močnimi prvimi nožicami delajo podzemne rove, trgajo male koreninice ter se krmijo z gomolji in mladimi stebelci. Gnezdo si napravijo v zemlji, kjer odlagajo jajčeca; se preobrazijo, v mrazu se zarijejo globlje, a v lepem vremenu se pokažejo na površini.

Stevilno se pojavijo mramorji v srednje rahlih zemljah, največjo škodo pa delajo spomladi.

Mramorji se večidel zadržujejo v zemlji. Svojčas so mislili, da morajo biti insekticidi pripravljeni tako, da jih z lahkoto podkopljemo. Kasneje so dokazali, da žive mramorji podnevi v zemlji, ponoči pa pridejo iz lukenj in so tudi zmožni leteti.

Zato zatirajo mramor izrecno le z zastrupljenimi vabami, ki jih pokladajo v mraku in ob lepem vremenu po okuženi zemlji z namenom, da bi jih škodljivci ponoči požrli. Ker se vaba pokolda v mraku, se ne more posušiti na soncu in ni nevarnosti, da jo zaužijejo domače živali in divjačina.

Najbolj pripravna je vaba, ki jo napravimo iz zdrobljenega riža (odpadkov), predvsem zato, ker jo mramorji radi jejo. Je tudi poceni in njen škrob nekako prilepi in pridrži strup na vsej površini zrnca.

Insekticidi, ki jih najbolj z uspehom uporabljamo v borbi proti mramorjem, so naslednji:

1. zelo strupen cinkov fosfor:
2. barijev florosilikat in
3. najnovejši preparat agrarne kemije, geogama brez vonja, ki je za insekte zelo škodljiv, na človeka in žival z gorko krvjo pa nima učinka.

Prednost te vabe tiči v tem, da jo mramorji s tekom požro in ga hitro učinkuje.

Na polju so poizkušali razne vabe in izbrali vabo, pripravljeno iz zdrobljenega riža in geogama; s to vabo so pokončali več insektov in tudi v zelo kratkem času, kakor z drugimi.

Vaba se pripravi takole:

Na 100 delov zdrobljenega riža ali stolčene koruze vzamemo 25 delov vode in 5 delov geogama.

Zdrobljen riž ali koruzo damo v precej široko posodico, da lažje mešamo; prilivamo počasi vodo, da jo riž polagoma upije. Nazadnje potresemo po površini še z geogamom in vse tako dolgo mešamo, da dobimo enotno maso.

Če pa želimo uporabljati namesto riža otrobe, zmešamo 1 kg geogama in 10 kg otrobov, to zmes polagoma navlažimo z vodo.

Mramor v naradni velikosti

BLITVA (blede)

Blitva ni še pri nas dovolj upoštevana povrtnina. Po svoji zunanjosti je zelo podobna pesi, čeprav ne naredi korena. Liste pripravljamo enako kot špinačo ali kot solato, peclje pa kakor beluše (šparglje). Zelo važno za blitvo je, da jo lahko gojimo vse leto. Ne škoduje ji suša niti mraz, zato ostane lahko pozimi na odprtem.

Blitva požene korenine globoko v zemljo; zato zahteva globoko pravočasno prerano zemljo. Od gnojil se najbolj obnese zreli hlevski gnoj ali kompost. Sejemo jo lahko na stalno mesto, ali presajamo kot podobne povrtnine. Na stalno mesto jo sejemo v marcu in aprilu v 20-30 cm oddaljene vrste. Globina setve 2 cm. Če sejemo blitvo na prosto v vrste, uporabimo na 1000 m2 1 kg semena. Sejemo jo lahko tudi pozno poleti v gredice ter jo razmnožujemo s sadikami.

Seme vskali v 10 dneh. Pregoste nasade razredčimo ter rastline uporabimo v kuhinji. Tako razredčena blitva se razrase in prinaša bogat pridelek. Večkratno rahljanje zemlje in zatiranje plevela sta neogibno potrebni opravili. Že drugi mesec po setvi lahko začnemo z obiranjem listov. Liste trgamo (ne režemo), ko dosežejo dolžino 40 in več cm.

Poznamo več vrst blitve. Te lahko razdelimo v dve skupini: *Navadna blitva (rezanka)* je zelo razširjena in upoštevana sorta. Uporabljamo jo kakor špinačo.

Rebraste blitve, med katere spadajo «Blitva srebrni Mangold» z debelimi listi srebrnaste barve ter belimi in širokimi peclji. Znane so še «Velika rumena Mangold» in «Švicarka Mangold blitva».

POMLAJENI KROMPIR

(Nadaljevanje iz prejšnje št.)

Ker me je stvar zelo zanimala, sem tudi sam lansko leto napravil majhen poizkus, ki je lepo uspel. Dne 22. junija sem posadil 12 gomoljev neznane sorte, ki sem jih dobil od kmetovalcev. Gomolji so bili sicer že precej oveli, toda imeli so močne, a kratke in zelene klice. V notranjosti so bili zdravi. Kmalu po saditvi je nastopila suša in zato sem krompir, ki je pognal že 3. julija zalil. Krompir sem meseca julija nekajkrat nalahko okopal in konec meseca že osul. Začel je cveteti v avgustu in cvetel vse do sredine septembra. Grmi so imeli ves čas lepo zeleno rast. O kaki peronospori sploh ni bilo sledu. Krompirišče je dozorelo sredi meseca oktobra, nakar sem izkopal gomolje ter dobil šestkratni krompirjev pridelek. Krompir je popolnoma dozorel.

V juniju posajeni krompir je torej potreboval manj kot 4 mesece do popolne zoritve, dočim potrebuje spomladi posajeni krompir vselej 5 - 7 mesecev, takorekoč celo leto. Tudi to je upoštevanja vredno dejstvo, ki ga ne smemo spregledati. Kaže, da bi mogli saditi krompir za drugimi zgodnjimi sadeži kot je grah, rano žito in podobno.

Priporočam našim kmetovalcem ,da že sedaj odberejo zdrave krompirjeve gomolje, ki naj jih drže do sajenja v hladnem prostoru, toda ne preveč v temi. Dobro je, če prihaja v shrambo nekoliko svetlobe, vendar pa ne sme sonce sijati na gomolje. Shramba ne sme biti niti presuha.

Ko pride čas sajenja, tedaj preglejmo ponovno gomolje. Tisti krompirjevi gomolji, ki bodo ostali zdravi vsaj do 15-20 junija, so edini sposobni za saditev. Že samo temnejše okrogle proge v sredini krompirja, kažejo na to, da krompir ni več povsem zdrav. Tudi takih gomoljev ne smemo saditi. Ni važno, če je krompir ovenel, glavno je pač, da je zdrav.

Ta način pridobivanja semenskega krompirja bi z lahkoto izkoristili vrtnarji, ki v poletnih mesecih razpolagajo z vodo za zalivanje oziroma za namakanje. Tako bi bil zagotovljen boljši in lepši pridelek, kar bi povečalo vrednost takega semenskega krompirja.

Pripominjam, da je dobro, če uporabljate v ta namen samo lanski krompir

COTIC JOSIP

SAH

Trije ali štirje?

V Zapadni Nemčiji se bo kmalu začel eden izmed štirih conskih turnirjev za prvenstvo sveta. Na tem turnirju bodo nastopili trije jugoslovanski igralci: Gligorič, Matanović in Pirc, ki je nedavno zmagal na izbirnem tekmovanju pred Trifunovičem. Pojavljajo pa se glasovi, da je možno, da bo dala Jugoslavija še četrtega predstavnika, če bi v ločenem dvoboju prej premagal grškega predstavnika. Prva petorica iz tega conskega prvenstva bo imela pravico igrati na medconskem turnirju desetih mojstrov l. 1952. Prvih pet iz tega turnirja bo sodelovalo na turnirju za kandidata za prvaka sveta, na katerem bodo tekmovali še Boleslavski, Smislov, Keres, Najdorf in Bronstein ali Botvinik ter Reshevsky in Fine. Zmagovalec tega turnirja bo igral za naslov prvaka sveta z Botvinikom ali Bronsteinom kar je odvisno od izida dvoboja med njima, ki se je pričel 14 t. m. v Moskvi.

Zanimiva partija

Na šampionatu FLRJ je bila odigrana tale zanimiva partija:

Sicilijanska obramba

Beli: Janošević Crni: Bertok

1. e2—e4, c7—c5; 2. Sg1—f3, d7—d6.

Skoro večina mojstrov igra tako priljubljeno siciljanko. Črni skakača b8 ne razvija takoj na c6, ker s tem onemogoči ostro Richterjevo varianto, ki ima tale razpored: 1. e4, c5; 2. Sf3 Sc6; 3. d4, cd4; 4. Sd4: Sf6 5. Sc3 d6 6. Lg5! in črni zaide v velike obrambne težave.

3. d2—d4 ———

Velemojster Keres je večkrat z uspehom igral gambit 3. b2—b4, s katerim izvabi črnega c kmeta, da ponujenega b kmeta jemlje. Beli si na ta način z 4. d2—d4 ustvari močno središče.

3. ——— c5—d4: 4. Sf3—d4: Sg8—f6; 5. Sb1—c3 ———

Tudi 5. f2—f3 je dobro nadaljevanje. Teorija potem priporoča 5. ——— e5 6. Sb5 a6 7. Sb5 c3 Le6 8. Sd5 z enako igro.

5 ——— a7—a6!

Najboljša poteza. Črni ne prepreči samo Richterjevega napada z 6. Lg5 Sb8—d7 itd., on grozi tudi z napadom na damskem krilu z b7—b5 ter Lb7.

6. Lf1—e2, e7—e6

Do ostre igre bi vodila poteza e7—e5.

7. 0—0, Dd8—e7; 8. f2—f4, Sb8—c6; 9. Lc1—e3, Lc8—d7 10. Dd1—e1 ———

Partija je prešla v Scheweninško varianto, v kateri dobi bela dama na polju g 3 lepo napadalno mesto.

10. ——— b7—b5; 11. a2—a3 ———

Beli mora preprečiti b5—b4

11. ——— Lf8—e7; 12. Ta1—d1, 0—0; 13. De1—g3, Ta8—e8?

Napaka. Na tem mestu mora črni vleči s kraljem na h 8. Sedaj je možen udar.

14. e4—e5! Sf6—e8

Ne gre 14. ——— de5: fe5: De5:? 16. Sc6: Dg3: 17. Se7:+ itd.

Zaradi te možnosti mora v 13. potezi črni kralj iz šaha na h 8. Ne gre tudi 14 ——— de 5: 15. fe5: Se5: 16. Lf4 Sb3 in črni je izgubljen, ker preti Td6:

15. Sc3—e4! ———

Beli mora igrati ostro na napad.

15. ——— d6—e5:

16. f4—e5: Sc6—e5:?

Po tej potezi črni zaide v težave.

17. Le3—f4, f7—f6; 18. Le2—g4! ———

Beli napade takoj oslabljenega e6 kmeta

18. ——— Kg8—h8; 19. Lf4—e5:! ———

Beli zamenja najmočnejšo črno figuro, ki ga ovira v napadu.

19. ———, f6—e5:

Na De5: sledi 20: De5: fe5:

20. Tf1—f8:+ Le7—f8; 21. Sd4—f3! ———

21. Tf8: Lf8. 22. Sf3 Lc6 23. Le6: Ta8 24. Ld5. Beli dobi kmeta v boljši poziciji.

Beli uvidi, da po 21. Se6: ne bi v napadu uspel, zato skakača ne menja, ker predpostavlja, da bo igral na kraljevem krilu veliko vlogo 21. ——— Ds7—c2:

Crni se groženj ne zaveda.

22. Sf3—g5, Lf8—c5+; 23. Kg1—h1, Lc5—d4.

Crni je zaprl d linijo, oslabil pa je zato obrambo črnega kralja.

24. Td1—f1, Dc2—c1; 25. Lg4—d1, Kh8—g8;

Po Sf6 sledi 26. Sf6: gf6: 27. Sf7 mat.

26. Dg3—h3, h7—h6; 27. Sg5—e6: Ld7—e6:

Na Sf8—c7 sledi 28. Sf6+ gf6: 29: Dg3+ Kf7, 30. Lh5+ in dama pade.

28. Dh3—e6:+ Kg8—h7; 29. De6—f5+ Kh7—h8; 30. Ld1—b3, Se8—f6;

Pretilo je Df8 Kh7 32. Lg8+ Kh8; 33. Lf7+ Kh7; 34. Lg6+ Kg6: 35. Df5 mat.

31. Se4—f6: g7—f6: 32. Df5—f6+, Kh8—h7; 35. Lb3—e6!

Črni se vda, ker se številnih groženj ne more ubraniti.

Ing. SIKOSEK BORIS

TELESNA VZGOJA - ŠPORT

Zanimivosti s Planice

Planiški teden je za nami. Za nami je teden hudih borb predvsem med Avstrijci in Jugoslovani, ki so odnesli prva mesta v vseh disciplinah razen v štafeti 4 x 10 km. Ker so podrobni rezultati že vsem ljubiteljem športa več ali manj znani, se omejujejo na nekaj zanimivosti.

KAJ PRAVI TSCHANEN?

Švicarski skakalec Tschanen je zvest planiški gost. Poznajo ga že otroci in imajo ga radi, ker je priljubljen. Prišel je tudi tokrat, čeprav ga vleče predvsem «mamutska» skakalnica, ki pa jo sedaj popravljajo. Zelo se je zanimal zanjo in je dejal, da bo svetoval inž. Bloudeku naj zgradi 150 metrsko ali pa naj nadaljujejo z eksperimenti, ki so v zvezi z

njegovo idejo o poletih. Tschanen je zelo pohvalil Finžgarja, češ da je zelo pogumen dečko, o mlajših slovenskih skakalcih pa pravi, da se morajo še kaj naučiti, predno bodo zreli za mednarodni razred.

KAJ PA BRADL?

Kdo še ni slišal tega imena? Ni večje skakalne prireditve brez tega malega Tirolca brez las in ploščatim nosom. Tudi v Planici

je že znan in bo odslej še bolj, saj je zmagal z gotovostjo svetovnega mojstra. Resno mu je konkuriral edino Polda. Skočil je 79 m in si s tem priboril 30 kg težko kristalno bazo.

AMERIŠKA BRATA

Zanimiva gosta v Planici sta bila letos ameriška dvojčka Dan in Bruce. A materja prej kot resna tekmovalca, potepuha prej kot vestna študenta v Franciji. Pomanjkanje obojega pa sta nadomestila s simpatičnostjo, ki sta jo razsipala, kamor sta prišla s svojim: Na zdravje, na zdravje, izgovorjenim v čudni mešanici nemščine, angleščine, francoščine in neke slovenščine. Planica jima je sicer ugajala, toda kar naprej sta spraševala, kako bi prišla na Šar planino. Bog ve kje sta zvedela zanjo in še zato, da je tam mogoče kupiti opanke. Pač Amerikanca...

KRANJSKI JANEZ

Gostom prednost, toda tudi naši so fantje od fare. Polda n. pr. je ljubljenec vseh in šolska mladina, ki je prišla tlačit sneg, se je kar naprej sukala okrog njega. Vsak njegov skok je žel aplavz, saj se je med njim in Tschanenom razvilo pravo tekmovanje. Tschanen je skočil 70 m, Polda 71 m. Potem se je pognal Tschanen na 72 m. Polda pa takoj na 74 m. Lahko bi mu rekli: trmasti Gorenjc, čeprav vemo, da gre pri njem le za lepo športno lastnost, za vztrajnost in plemenito željo po čimbolišem uspehu.

PRESNETE MEJE

Razen velikega števila avstrijskih tekmovalcev, je prišlo tudi nekaj 100 avstrijskih gledalcev, ki pa so imeli svojevrstno kalvarijo. Potovali so preko Italije in tako prevalili 4 obmejne bloke z vsemi odgovarjajočimi sitnostmi, pri katerih so se odlikovali predvsem Italijani iz že znane «ljubeznivosti» do Jugoslavije. Karabinjerji kar niso mogli preboleti, da toliko tujcev potuje v to «strašno» deželo. Jasno, da ljubiteljem športa iz Trbiža sploh niso dali potnih dovoljenj za Planico, ko so pa že tranzitne tujce tako po strani gledali. Tako, žal tudi pri športu igrajo svojo vlogo meje.

FILATELIJA

PRETEKLOST GRČIJE
na poštnih znamkah

Tiste države, s katerih preteklostjo se morajo dijaki mučiti v šolah, niso pozabile teh slavnih dogodkov, ki so ponesli ime njihove države in velikih mož izven meja domovine.

Ena izmed držav, ki se ponaša z zelo razburkano zgodovino preteklih časov, je Grčija. Kdo ne pozna legendarne trojanske vojne, junaških borb proti Perzijcem v Termopilah, pri Maratonu in pri Salamini? Ali je kdo, ki ne ve, da je nekoč obstajal makedonski vojskovodja Aleksander Veliki, ki je podjarmil vso Prednjo Azijo, ali kdo ne ve, da so prav Grki tisti, ki so razširili svojo kulturo po vsem Sredozemlju, posebno v južni Italiji in na Siciliji, iz katere se je pozneje razvila rimska kultura?

Neizpodbitni dokazi te dobe so pismeni ostanki del grških pisateljev, pesnikov in govornikov, mogočna svetišča in kiparske umetnine, ki jih ni mogel človek v stoletjih ne samo prekositi, ampak niti doseči. Zakaj se še danes govori o klasični umetnosti in lepoti? Saj se je pri Grkih razvilo gledališče, dobršen del pesniških zvrsti in prav bogata mitologija. Obširni in legendarni svet grškega Olimpa navdihuje še danes mnoge ljubitelje antične umetnosti.

Spomin na to slavno dobo nam ni razviden samo iz pustih šolskih knjig, ampak se nam na lep in zanimiv način prikazuje tudi na grških znamkah.

Najprej si oglejmo znamko, ki prikazuje pomorsko bitko pri Salamini leta 480 pr. Kr., kjer je majhno, a dobro izvežbano grško brodovje odločno potolklo perzijsko pomorsko armado.

Na drugi znamki je slavnostni voz pri Panatejskih igrah na čast boginji Ateni, ki so se vršile vsako leto v mesecu Ekatombeonu (juliju-avgustu). Slika na znamki je povzeta iz dela slavnega kiparja Fidije in je hranjena v Britanskem muzeju v Londonu.

Na tretji znamki, ki spada v isto serijo, kot prvi dve, je prikazana modrost kot boginja, katero so Grki izmed vseh človeških lastnosti najbolj cenili.

Na naslednji znamki za zračno pošto vidimo boginjo Iris, hčerko Taumanta in Elektre, oznanjevalko bogov,

Ob koncu pa vidimo na dveh različnih znamkah Hermesa, ki je bil eden izmed najbolj znanih bogov grške mitologije. Rimljani so ga pozneje imenovali Merkur. Bil je sin Maje in

Zeusa: postal je bog trgovcev, potnikov, govorništva in kot prinašalec spanja in sanj. Prikazovali so ga kot mladeniča s petasom (potnim klobukom) na glavi, v roki je imel palico, ki je imela na koncu dve kači).

NOVE ZNAMKE

SOVJETSKA ZVEZA

Spominske na 75. obletnico rojstva Kalinina, Portret imenovanega, 40 kopejk, zelena; 1 rubelj, rjavo - rumena; 5 rubljev, vijoličasta.

— Spominske ob 50 letnici smrti Ivana Levitane. 40 kopejk, okvir temnomoder, sredina pa večbarvna (slika umetnika); 50 kopejk, rjavkasto-lilasta (portret Levitane).

— Spominske na 10. obletnico Sovjetske Litvanske republike. 25 kopejk, modra (Akademija znanosti v Kaunasu); 40 kopejk, rjavkasto-vijoličasta (portret Marite Melnikaite, padle v domovinski vojni); 1 rubelj, rdeča (palača predsedstva vlade v Kaunasu).

— Spominske na 10. obletnico Sovjetske Estonske republike. 25 kopejk, zelena Trg Stalingrad v Tallinu); 40 kopejk, rdeča (gledališče v Tallinu); 50 kopejk, modra na rumenem (vladna palača; 1 rubelj, rjava na modrem (portret Viktorja Kingisella, političnega voditelja).

— Spominske na 30. obletnico Sovjetske Armenske republike. 20 kopejk, modra na rozasti (žetev bombaža); 40 kopejk, rdeča na svetlomodrem) palača vlade v Erivanu); 1 rubelj, črna na rumenem (portret armenskega pisatelja Sundukjana).

— Spominske na 30. obletnico Sovjetske Kazakstanske republike. 40 kopejk, rjava na modrem (vladna palača v Alma-Ati); 1 rubelj, rjavo-rdeča (gledališče v Alma-Ati).

PRED TELOVADNIM SREČANJEM
med mladinci Slovenije in Italije

V nedeljo bo v Ljubljani telovadni dvoboj med mladinskima telovadnima reprezentancama Slovenije in Italije. To bo prva velika povojna preizkušnja mladih slovenskih telovadnih moči. Slovenski telovadni šport ima slavno tradicijo, saj so najboljši telovadci dosegali velike mednarodne uspehe in prva mesta na olimpiadah. Tudi je slovenski telovadni šport precej množičen. Pojavilo pa se je važno vprašanje pomladitve vrhunskih telovadnih vrst, k reševanju katerega so v Sloveniji tudi resno pristopili. Tudi v Trstu je bilo glede tega nekaj storjeno in uspehi niso izostali (Bajc, Dolgan, Reinhardt, Dolganova Misculinova, Bavčarjeva, Jankovičeva itd.) čeprav je bilo treba začeti iz temeljev.

Zadnja srečanja raznih slovenskih vrst z našima tržaškima (žensko in moško) so pokazala, da imamo slovenci že vrsto odličnih mladih telovadcev (Mariborčan Copf, Jeseničanka Rozmanova itd), ki bodo tokrat že člani mladinske reprezentance za dvoboj z Italijani. Slovensko fizkulturno glasilo «Polet» piše, da so vsi člani moške in ženske vrste dobro pripravljeni, vendar ne marajo delati nikakih prognoz za izid dvoboja, ker ne poznajo moči italijanskih mladincev. Mi si sicer želimo njihove zmage in jo bomo pozdravili, toda pozdravljamo že samo dejstvo, da je do tega dvoboja prišlo, saj je to zelo primerna pot za spoznavanje in zbliževanje dveh sosednih narodov

PING-PONG
za svetovno prvenstvo

Pretekle dni se je na Dunaju zaključilo svetovno prvenstvo v namiznem tenisu, ali kakor pravimo v ping - pongu. Tekmovanje je bilo razdeljeno v tri skupine, v katerih so bili na čelu trije kandidati za prvo mesto: ČSR, Madžarska in V. Britanija. Prva dva kandidata sta zaupanje opravičila s popolno zmago v svoji skupini, V. Britaniji pa je prekrižala načrte močna reprezentanca Jugoslavije, ki jo je v zadnjem kolu s težavo sicer, toda zasluženo premagala. V končnem plasmaju so se Jugoslovani plasirali na tretje mesto na svetu, kar je brez dvoma velik uspeh.

To je bil 13. nastop Jugoslavije na svetovnem prvenstvu. Prvikrat je nastopila Jugoslavija l. 1929 v Budimpešti in osvojila deveto mesto; drugič je nastopila l. 1931 v Budimpešti in ponovno zavzela 9. mesto; l. 1932 je bila v Pragi osma; l. 1933 v Badenu šesta, l. 1934 v Parizu šesta do osma; l. 1935 v Londonu četrta; l. 1936 v Pragi peta v svoji skupini; l. 1937 je bila spet deveta, l. 1938 v Londonu 3.—8.; l. 1939 je dosegla svoj največji uspeh, ko je v Egiptu osvojila drugo mesto takoj za ČSR. Po vojni je Jugoslavija l. 1948 v Londonu zavzela 6. mesto, l. 1949 pa v svoji skupini četrto mesto.

KRIŽANKA

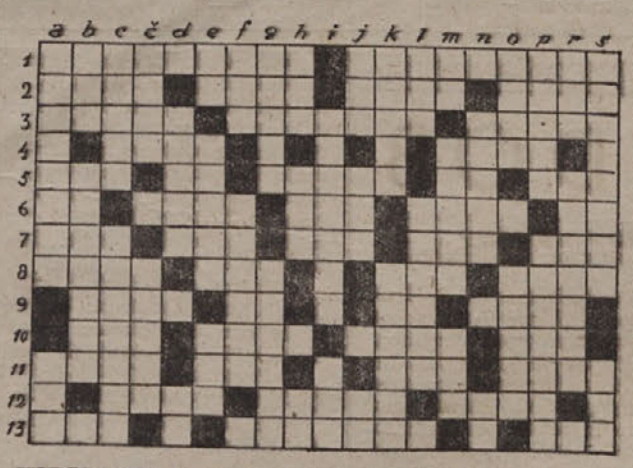

VODORAVNO: 1. gorska veriga v Sloveniji, oficirski čin; 2. letopis, gojen nasad, nagajivec zaljubljencev, človeška postava; 3. razvijati se, množičen, ptica; 4. utežna enota, žensko ime; 5. vzklik, kratica za najvišjo stavbo v Ljubljani, vrtna cvetica, latinski predlog, neokusen okras; 6. osebni zaimek, žensko ime, naplačilo, moško ime, osebni zaimek; 7. naplačilo, glas, začimba, odposlanec, lepa ptica z neprijetnim glasom; 8. drevo, afriška reka, ovel, nit (ital.); 9. žensko ime, prislov, kratica za dragocen les, mesto v Italiji; 10. vzklik (srbohrv.) vodna žival, okusen drevesni sadež, prislov, 11. dovoljeno mi je, žensko ime (3. skl. edn.), ruska reka, posedujem; 12. znani filozof, začimba, žensko ime; 13. vranji glas, muslimanski mesec posta, manj kot malo.

NAVPIČNO: a. sprevod mask, ribiška potrebščina; b. žensko ime, smer v ital. operi; c. moško ime, prodajalna zdravil; č. visok (ital.) dober okus; d. vrsta tkanine, predlog; e. kratica za prevozno podjetje, moško ime, vojna (srbohrv.); f. osebni zaimek (3. skl. mn.), barvilo; g. mešana roba, pokrajina v Afriki; h. pivski izraz, ribiška potrebščina, pamet; i. del noža, vzklik; j. lepa ptica z neprijetnim glasom, orientalski veljak, kratica za športno organizacijo; k. znamka ur, mesto v Italiji; l. plačilo, slovnični izraz; m. glas pri škrtanju, stara dolžinska mera, starogrško podzemlje; n. čistilno sredstvo, predlog; o. pritok, orientalski čarovnik; p. nekakšen, bolestni požigalec; r. vrsta zemlje, evropska država; s. kraj pri Dom. žalah, sila.

Rešitev ugank

MAGICNI LIK

1. Zadar; 2. stenej; 3. de — spel; 4. Anabaza; 5. repa — eb; 6. jezero; 7. Labot.

ZEMLJEPISNA BESEDNICA:

Bolje pozno kakor nikoli.

BESEDNICA

pilot, Pirot, pirat, Piran, tiran, teran.

Kdor v življenju nikdar ni bil neumen, ni bil tudi nikdar pameten.

(H. Heine)

Oj zdaj gremo

Gen. Airey je končno povezal culo in šel preko bloka.

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNA KNJIŽNICA TRST

Kamora: Častiti general, če že greš, vsaj culo pusti pri nas ...

Sprejem: ala bona

«Giornale» poroča, da sta bila italijanska ministra v Londonu sprejeta: alla bona. Pričakal ju je kar postajenačelnik v slavnostni uniformi.

POSTAJENAČELNIK: Nič vaju naj ne moti, gospoda, pri nas berače prav tako spoštujemo kakor italijanske ministre ...

SODOBNO

A.: «Povej mi kdo trenutno napreduje na Koreji?»

B.: «Počakaj, da preštejem na gumbih!»

DE GASPERI POTUJE

De Gasperi je komaj končal svoje potovanje v London, iz katerega se vrača s klavrnim uspehom; in že se slišijo glasovi, da ne bo niti izpraznil svojih kovčkov, temveč da bo takoj šel na novo potovanje, in sicer v Ameriko.

Prav! De Gasperi je bil že leta 1946 v Ameriki. Uspeha sicer ni imel, zato pa se je vrnil z bogato zbirko podarjenih nalivnih peres, ki so mu izvrstno služila, ko je kmalu nato, v februarju 1947, podpisoval mirovno pogodbo. Ameriška industrija nalivnih peres je še vedno cvetoča in ker so De Gasperijeva peresa najbrže porabljena, je to novo potovanje zelo primerno. Osvežil bo svojo zbirko in lahko zopet podpisal kako mednarodno pogodbico. Na primer o Trstu in Tržaškem ozemlju?

NI POMOČI

A.: Pomlad se bliža, a zimska pomoč še ni razdeljena.

B.: Kaj hočeš? Tržaški zimski pomoči ni — pomoči!

MED VRSTAMI

POMOC KOREJCEM. Italijanski Rdeči križ je že lani poleti sklenil, da pošlje na Korejo večjo poljsko bolnico s 100 posteljami, da bo služila za pomoč korejskim beguncem. Nek radoveden čitatelj vprašuje v reviji «EPOCA», kaj je s to bolnico, ko ni nikjer nobenega poročila o njej. Dobil je odgovor, da je vse pripravljeno, toda bolnica mora čakati, da se izvede potrebno uradno postopanje za izdajo izvoznega dovoljenja za material ter potnih listin za osebje bolnice.

MED VRSTAMI: O veliki mogočni svetnik Sveti Burokracij! Požuri se vendar, za božjo voljo! Drugače bo prej zmanjkalo Korejcev!

RESNO POROČANJE: List «Corriere della Sera» je reprezentativen italijanski list. Mnogi ga radi označujejo kot enega najvažnejših in najbolj resnih časopisov v Evropi. V svoji številki z dne 14. marca prinaša ta list poročilo o potovanju De Gasperija in grofa Sforze v London. Poročilo ima ta-le debeli naslov: «London potrjuje veljavnost obveze za povrnitev Tržaškega ozemlja». V besedilu pa prinaša poročilo uradno izjavo italijanske vlade, ki ima nekoliko drugačno vsebino; pravi da se londonski ministri še naslanjajo na tristransko izjavo z dne 20. marca 1948, ker upajo, da obstoji možnost medsebojnega sporazuma med obema sosednima narodoma (Italijo in Jugoslavijo).

MED VRSTAMI: Ali je to resno poročanje? Posebno v deželi, kjer dober del čitateljev prebere samo naslove? Pravilen naslov za poročilo bi bil: V Londonu pravijo: Če kaj želite, zmenite se z Jugoslavijo!

Načelo!

Kominformistični občinski svetnik Gombacci je na zadnji občinski seji jasno izjavljal, da je za priključitev Trsta k Italiji.

GOMBAC: Očitajo mi, da sem častilec italijanskega škornja. To je laž, jaz sem le njegov čistilec ...

piše **Juci**

Juca moja. Kakor vidiš,
zdaj so v Londonu vsi zbrani
ne le štirje glavni mojstri,
marveč tudi Italijani.

In boš videla, Jucina,
največ bodo govorili
ravno oni, akoravno
so med vojno povzročili

toliko gorja Evropi.
Sforza bo najprej prosjačil
z demagoško staro prakso
svoje želje bo tolmačil.

Čim mu to ne bo uspelo,
bo začel brzčas groziti,
da bo Stalin svet iztrebil,
ako Lahi bojeviti

ne pomagajo zapadu.
Jasno je, da diplomati
londonski bi ne hoteli
brez Italije ostati,

saj so se že v zadnji vojni
za predajo odločili,
čim so zvedeli, da Lahi
z Nemci bodo nastopili.

In ni čuda, če «Giornale»
piše, da so jih sprejeli
kot zaveznike in brate
ter jim za naprej želeli

mnogo sreče in uspehov.
Spričo lepega sprejema
ojunačeni grof Sforza
se je lotil koj problema

Trsta in njegove cone.
Toda, Juca, glej ga spaka,
v tem vprašanju zamotanem
Bull pokaže se bedaka:

kima, maje s sivo glavo
in začudeno vprašuje,
če se niso že zmenili
z Jugoslavijo. Ko čuje,

da je stvar ostala taka,
kot je bila, jim svetuje,
naj uredijo to s sosedi.
Zdaj «Giornale» obupuje

in izmišlja si novice
v zvezi s Trstom, da bi rešil
vsaj prestiž in da bi svoje
bravce žalostne potešil.

Sam De Gasperi in Sforza
sta na jasnem, da zadeva
z «noto» je povsem zaspala
le «Giornale» še pogreva

stare, jalove obljube.
In prav zdaj, na vso nesrečo
ti še ta presneti Airey
zgrabi za popotno vrečo

in jih pušča na cedilu.
Res, lepo se je zahvalil
in potešil šoviniste,
vendar tem se je zavalil

kamen na srce. Veš Juca,
zdaj bo druga pesem pela
in čeprav si nekam bolna,
tudi ti boš oživela,

kajti kakor govorijo
bodo zboljšali postavo
tudi za brškice. Torej,
le pogum, Jucina! Zdravo!

Humor drugih

SPOMENIK CAJKOVSKEMU

Prva nagrada: Akademski kipar Ivan Ivanovič Lizunski — «Stalin» posluša muziko Čajkovskega.

(Pavliha)

VELIKONOCNA JAJCA

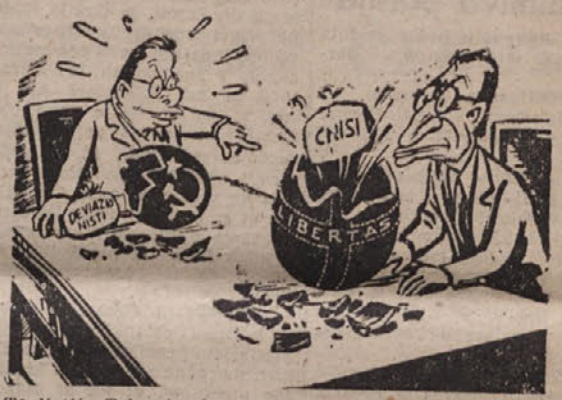

Togliatti: Tako je dragec, enkrat jaz, enkrat ti....

(Merogiallo)

CESTNA OVIRA

ZNANSTVENO-RAZISKOVALNA KNJIŽNICA TRST

Mir: Hej, ti, nikar mi ne zapiraj poti...

(Satiricus)

VOJNI ROMAN SLOVENSKEGA NARODA

DOBERDOB

PREŽIHOV VORANC

Njegov dostop pa je dosegel popolnoma nekaj drugega, kar sta častnika pričakovala: tisti mir in tista gotovost, ki je dotlej gibala temne postave pred stražnico, sta se očividno še povečala. Nekaj glav se je stegnilo in čuli so se šepetajoči kratki stavki, nakar je zaropotalo po tleh nekaj težkih korakov in puškinih kopit; sam frajtar Možina in nekaj njegovih tovarišev pa se niso ganili z mesta. To se je zgodilo prvi hip. Drugi hip pa je napolnilo noč nešteto drugih glasov, ki so se dvignili iz taborišča, iz teme, iz noči...

«He, ali boste res streljali na nas?»

«Kaj smo vam pa storili?»

«Pojdite rajši z nami!»

«Ali še nimate zadosti vojne?»

«Z nami, z nami...!»

«Dol z vojno...! Živijo mir...! Dovolj je prelivanja krvi...! Kdor ni z nami je proti nam! Z nami domov...! Mi delamo tudi za vas...! Živijo slovenska republika... Živijo Slovenija...!

Revolucionarni vzkliki so orili od vseh strani in se zlivali na nadomestne stotnije. Od nekod se je slišala navdušena pesem, vmes pa je nekdo na vse pretege vpil: «Živijo Jugoslavija, dol z Avstrijo...» Uporniki so se čutili varne in so se zavedali svoje revolucionarne premoči. Smelost je obupno naraščala. Kakor pred vhodom je šumelo in vzklikalo tudi tam, kjer so čakale ostale tri nadomestne stotnije. Nihče pa se ni zmenil za oficirja Kobeta in Domina, ki sta še vedno stala pred stražnico ter bledela in stiskala zobe. Bila sta kakor dva tujca pred lastnimi brati.

Moštva nadomestnih stotnij se je počasi začela oprijemati valujoča strast; čuli so se že prvi pritrjevalni klici in tam na dolnjem koncu ceste, kjer je stala četrta stotnija, so se oglasili že prvi vriski:

«Prav imate fantje...! Ne bojte se nas, mi nismo rablji...! Živijo maršbataljon...!»

Le kompanija pred vhodom je bila tiha. Nadporočnik Kobe se je tresel od jeze in od sramu. Hotel je skočiti in dati stotniji povelje, naj strelja — za božjo voljo strelja — komor koli strelja, ker se bo sicer svet podrl, toda tisti hip, ko je hotel izbruhniti blazni ukaz, je tudi iz te tihe stotnije zaklicalo desetero navdušenih glasov:

«Živijo maršbataljon...!»

Nekdo je čisto blizu njega vpil:

«Druge kompanije se že vračajo, pojdimo še mi! Kaj stojimo in čakamo tukaj...?»

Od daleč je zaorilo novo petje in vriskanje. Kobetu in Dominu se je zdelo, da jima po telesih leze mrtvoud in skoraj so ju minili vsi občutki, le srci sta jima še razbijali v prsih. Bilo jima je jasno, da je igra izgubljena in da bi vsako povelje za nastop proti maršbataljonu bilo zaman. Že se je začela premikati stotnija za njima, puške so drsele na ramena in brez komande so se obrnili težki koraki proti vojašnicam. Pred stražnico se je zasmejal nedopovedljivo zaničljiv glas:

«Kaj še čakata...»

Tedaj je lajtnanta Kobeta nekdo stresel za ramo.

«Kaj uganjaš Kobe? Ali si znorel...?

Bil je njegov tovariš, nadporočnik Vesevk. Potem ko je ostal sam, je nekaj časa v dežju kolovratil po samotnih cestah, premišljujoč, kaj bi bilo najpametneje ukreniti. Prihajalo mu je na misel, da bi šel k upornikom in poskušal na nekak način zaustaviti plaz. S srcem je bil popolnoma na strani upornikov, bil pa je prepričan, da se bo stvar končala z uspehom. Poznal je vse kolovodje kot poštene, idealne ljudi in mu jih je bilo žal. Ni jih pa mogel obsojati. Nekaj mu je pravilo, da bi pravzaprav tudi on moral biti poleg, seveda, če bi bil položaj malo drugačen... Dalje ni mogel misliti, ker se mu je sproti vse še bolj zapletalo. Prekleta vojna in ta Avstrija in vse skupaj.

Nato ga je iznenadilo streljanje strojnic. Slutil je, da so oddelki strojnih pušk na strani upornikov in si ni mogel razlagati, proti komu regljajo. Ali je to storila kadrska komanda? Srečal je nekaj vihrajočih vojakov, pa nobeden mu ni znal povedati, za kaj gre in kako stoje stvari. Zato se je odpravil na kadrsko komando. Tu je bil mir, vendar ni mogel nikogar iztakniti, s katerim bi bilo mogoče kaj ukreniti.